

Funded by
the European Union

Erasmus+ programa

ŠIANDIENINIS MOKINYS – ATSAKINGAS VERSLININKAS RYTOJ

MOKYTOJO PRIEMONIŲ RINKINYS. 2

STRET.TT. 2

2023–2025

Turinys

ĮVADAS	3
KOMPETENCIJOS IR GEBĖJIMŲ APIBRĖŽIMAS	4
SSGG ANALIZĖ	12
Amalfio mokyklos „Marini-Gioia“ SSGG	12
Radviliškio Lizdeikos gimnazijos SSGG	16
Skopjė mokyklos Rade Jovchevski Korchagin SSGG	20
SSGG analizė Rumunijos mokyklose	23
SSGG ANALIZĖS SANTRAUKA PARTNERIŲ ŠALYSE	27
Projekto partnerių mokyklų atliktos SSGG analizės, susijusios su socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ISA) mokymu, atskleidžia bendras temas, susijusias su jų stiprybėmis, silpnybėmis, galimybėmis ir grėsmėmis.	27
Stiprybės:	27
Silpnybės:	27
Galimybės:	27
Grėsmės:	27
KOMPETENCIJOS	28
ILGALAIKIS PLANAVIMAS	28
INOVATYVUMAS	34
KRITINIS MĄSTYMAS	39
KOMUNIKAVIMAS	41
DUOMENŲ ANALIZĖ	43
FINANSINIS RAŠTINGUMAS	46
BAIGIAMOJI DALIS	51

ĮVADAS

Tai yra strateginės partnerystės projekto „Šiandieninis mokinys – atsakingas verslininkas rytoj. Mokytojo priemonių rinkinys 2“ intelektualinis produktas, finansuojamas pagal „Erasmus+“ programą.

Projekto idėja gimė 2016 m. Šiaurės Makedonijoje veikiančioje nevyriausybiniėje organizacijoje ARNO, kuri buvo STRET projekto koordinatore. Šis projektas buvo skirtas jaunimo žinių ir įgūdžių ugdymui socialinio verslo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ISA) srityse. Mokiniai iš trijų vidurinių mokyklų Kroatijoje, Šiaurės Makedonijoje ir Lietuvoje dalyvavo mokymuose apie SV ir ISA, kuriuos organizavo NVO ARNO. Ši organizacija yra ne tik pirmaujanti institucija Šiaurės Makedonijoje, bet ir aktyviai veikia kitose Europos šalyse. Ji specializuojasi socialinio verslo, įmonių socialinės atsakomybės, tvarumo, ekologinių klausimų srityse, skatindama jaunąją kartą būti kūrybišką ir kurti verslus, kurie prisideda prie geresnės ir gražesnės aplinkos kūrimo.

Po dvejų metų projekto veiklų, skirtų mokiniams, trijų dalyvaujančių mokyklų mokytojai, lydėję savo mokinius, suprato, kad ši tema turėtų būti įtraukta į mokyklų ugdymo programas ir kad jiems patiems trūksta žinių šioje srityje. Įgyvendinant pirmojo projekto etapo veiklas, gimė nauja idėja – skirti dėmesį mokytojų profesiniam tobulėjimui. Mokytojai dalyvavo mokymuose Kroatijoje, kuriuos vedė ARNO organizacijos treneriai. Mokymų metu jie gilino žinias apie socialinį verslą (SV), įmonių socialinę atsakomybę (ISA) ir darnaus vystymosi tikslus. Įgiję reikiamų žinių ir kompetencijų, projekte dalyvaujantys mokytojai kūrė įvairius pamokų planus, kuriuose buvo integruotos SV, ISA ir filantropijos temos. Taip žingsnis po žingsnio ši tematika pradėjo plisti tarp partnerinių mokyklų bendruomenių, vis daugiau mokytojų ir mokinių įsitraukė į veiklas ir toliau plėtojo savo kompetencijas bei įgūdžius. Mokyklos partnerės šią temą taikė pamokose, ugdydamos mokinių empatiją ir socialinę atsakomybę.

Projektas tęsėsi net ir pandemijos metu. Mokiniai dalyvavo mokymuose nuotoliniu būdu. Tai buvo trečiasis projekto etapas, kuriame dar viena mokinių karta turėjo galimybę dalyvauti mokymuose.

Po pandemijos laikotarpio Europos mokyklose įvyko daugybė pokyčių. Europos mokyklos atnaujino savo mokymo programas, o STRET projekto komanda nusprendė tęsti mokymo turinio pokyčius ir vėl teikti paraišką, siekiant plėtoti mokytojų profesines kompetencijas. Šį kartą buvo nuspręsta sutelkti dėmesį į socialinio verslumo (SV) ir filantropijos kompetencijomis grįstą mokymą ir mokymąsi, taip pat į skaitmeninių kompetencijų ugdymą ir jų pritaikymą socialinio verslo kontekste. Pirmasis intelektualinis produktas buvo suplanuotas kaip atnaujintas leidinys, kuriame sukurti pamokų planai būtų papildyti pamokų metu ugdomomis kompetencijomis.

Šis intelektualinis produktas yra mokytojo vadovas, skirtas pagrindinių kompetencijų ugdymui, reikalingų mokantis apie socialinį verslumą ir filantropiją, taip pat skaitmeninių įrankių taikymui mokymo procese. Dokumente apibrėžiamos socialinio verslumo, filantropijos ir įmonių socialinės atsakomybės (ISA) kompetencijos ir jų paradigmos sampratos, pristatomi nacionaliniai socialinio verslumo raidos kontekstai, partnerinių šalių SSGG analizės, taip pat septynios kompetencijos, ugdomos mokant ir mokantis socialinio verslumo.

Šis dokumentas apima kompetencijų apibrėžimą ir jų turinį, kompetencijų, reikalingų mokantis apie socialinį verslą, įmonių socialinę atsakomybę (ISA) ir filantropiją, bei jų paradigmų aprašymą. Jame taip pat pateikiama kiekvienos partnerinės mokyklos SSGG analizė, įskaitant Rumunijos nacionalinę SSGG analizę, nes rumunų partneris veikia nacionaliniu lygiu. Dokumente pristatomos septynios pagrindinės kompetencijos, ugdomos mokantis apie socialinį verslą, įmonių socialinę atsakomybę ir filantropiją: ilgalaikis planavimas, atsakomybė, inovatyvumas, kritinis mąstymas, komunikavimas, duomenų analizė ir finansinis raštingumas.

KOMPETENCIJOS IR GEBĖJIMŲ APIBRĖŽIMAS

Ši skiltis skirta kompetencijos (*Competence*) ir kompetencijų/gebėjimų (*Competency*) reikšmės apibrėžimui, nes pagrindinė projekto tema yra orientuota į kompetencijų ir įgūdžių ugdymą. Partnerių nacionalinėse kalbose abu terminai – *competence* ir *competency* – dažniausiai verčiami panašiai, nes jų reikšmės yra labai artimos. Tačiau dirbant su turiniu buvo nuspręsta atidžiau išnagrinėti šių dviejų terminų skirtumus, siekiant aiškiau suprasti jų taikymą ir kontekstą.

Kembridžo žodynas pateikia šių dviejų terminų apibrėžimus taip: *Competence* – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą gerai. *Competency* – svarbus įgūdis, reikalingas darbui atlikti.

Analizuodama kompetencijų poreikį, susijusį su socialinio verslo kūrimu, atsakomybės ir empatijos skatinimu bei socialinės atsakomybės integravimu į mokyklų ugdymo programas, projekto komanda nusprendė vartoti terminą „Kompetencija“.

Profesinėje literatūroje ir žiniasklaidoje kompetencija reiškia gebėjimą efektyviai ir veiksmingai atlikti užduotį ar veiklą. Ji apima žinių, įgūdžių, požiūrio ir elgsenos derinį, kuris yra būtinas tam tikroms atsakomybėms ar funkcijoms atlikti konkrečiame kontekste. Šiuo metu kompetencijų ugdymas tampa itin svarbiu tikslu, nes socialinis ir profesinis kontekstas sparčiai keičiasi ir reikalauja konkurencingų žmonių, gebančių veikti sudėtingose aplinkose bei visuomenėse ir įveikti XXI a. iššūkius. Be to, švietimo sistema taip pat atsižvelgia į šiuos iššūkius ir vis aktyviau įtraukia kompetencijų ugdymo kontekstą, todėl projekto partnerių šalyse atnaujintos mokymo programos yra grindžiamos kompetencijomis grįstu mokymu ir mokymusi. Didėjantis dėmesys kompetencijoms šiuolaikiniame švietime siejamas su keliais pagrindiniais veiksniais, tokiais kaip sudėtinga darbo aplinka, kurioje būtina taikyti įvairių disciplinų žinias, bei tikslų ir rezultatų pasiekimo svarbą, kuri tampa reikšmingesnė už ilgametę patirtį. Mokyklos vis dažniau taiko kompetencijomis grįstą požiūrį, kuris pirmenybę teikia kompetencijų ir įgūdžių įgijimui bei jų praktiniam taikymui, o ne vien laikui, praleistam klasėje. Taip siekiama, kad švietimas būtų labiau pritaikytas darbo rinkos poreikiams. Technologijos, skaitmenizacija ir globalizacija yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys kompetencijų poreikį, pavyzdžiui, efektyvų technologijų naudojimą įvairiose srityse ar gebėjimą veikti ir dirbti daugiakultūroje aplinkoje. Skiriant prioritetą kompetencijoms, galime geriau paruošti jaunąją kartą sėkmei sparčiai kintančiame pasaulyje ir sukurti prisitaikančią bei kvalifikuotą visuomenę.

Poreikis ugdyti socialinio verslumo kompetencijas mokyklose turėtų skatinti jaunimą ieškoti inovatyvių sprendimų, galinčių padėti spręsti socialines problemas ir tapti pokyčių kūrėjais. Socialinio verslumo ir filantropijos kompetencijos suteikia tokių gebėjimų: atpažinti socialines problemas, kurti veiksmingus sprendimus, būti iniciatyviems sprendžiant

visuomenės iššūkius. Šios kompetencijos gali būti ugdomos per praktinius projektus, bendradarbiavimą su skirtingomis suinteresuotomis šalimis, darbą įvairiose komandose, patirtinį mokymąsi, pilietines veiklas, prisidedant prie teigiamų pokyčių visuomenėje, įgytų įgūdžių ir žinių refleksiją, duomenų analizę ir vertinimą, tvarių ir socialiai atsakingų verslų kūrimą mokyklose. Skatinant šių kompetencijų ugdymą, mokiniai gali tapti aktyviais visuomenės nariais, gebančiais kurti ilgalaikius socialinius pokyčius.

Socialinio verslumo įgūdžių ugdymas mokyklose yra svarbus šiuolaikinei jaunajai kartai, kad ji taptų socialiai atsakingais lyderiais visuomenėje. Sutelkdamas dėmesį į įgūdžių tobulinimą, ugdymo procesas suteikia mokiniams galimybę atskleisti savo potencialą ir skatinti inovatyvius sprendimus, kurie prisideda prie didesnės gerovės ir tvarios ateities kūrimo.

SOCIALINIO VERSLUMO, FILANTROPIJOS IR ŽMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS KOMPETENCIJŲ BEI JŲ PARADIGMŲ APIBRĖŽIMAS

Ivadas

Norint sėkmingai veikti šiame nuolat besikeičiančiame pasaulyje, jaunimui reikia ne tik žinių ir pagrindinių įgūdžių. 2020 m. Europos įgūdžių darbotvarkėje, skirtoje tvariam konkurencingumui, socialiniam teisingumui ir atsparumui užtikrinti, pabrėžiama verslumo ir įvairiapusių įgūdžių ugdymo svarba. Verslumo kompetencijų stiprinimas paprastai skatina didesnį naujų verslų kūrimo tempą, gerina įsidarbinimo galimybes ir padeda išvengti socialinės atskirties. Tai taip pat prisideda prie tvarumo, sutelkiant dėmesį į žmonių ir planetos gerovę (JT, 2019).

Visuomenės klestėjimas iš esmės priklauso nuo jos žmogiškųjų išteklių, o kuo šie žmonės yra produktyvesni ir atsakingesni, tuo didesnė bus tautos gerovė. Tai susiję ne tik su verslo kūrimu, bet ir su asmeninėmis savybėmis ir įgūdžiais, inovacijomis, vertės kūrimu kitiems, įtrauktimi ir tvariu vystymusi.

Verslumas yra visą gyvenimą trunkantis mokymosi procesas, kuris turėtų prasidėti mokyklose, tęstis universitetuose ir suaugusiųjų mokymo centruose. Daugumos verslumo ugdymo programų pagrindinis tikslas yra tam tikro lygio verslumo kompetencijų ugdymas, tai reiškia žinias, įgūdžius ir požiūrį, kurie daro įtaką norui ir gebėjimui vykdyti verslią veiklą, kuriant naują vertę. Verslumo kompetencijos įtraukimas į mokymo programas turėtų prisidėti prie besimokančiųjų asmeninio tobulėjimo, savarankiškumo, iniciatyvumo ir veiklumo, skatinant jų proaktyvumą, kūrybiškumą, inovatyvumą, nepriklausomumą ir atsakomybę.

Mokydamiesi verslumo jauni žmonės gali ugdyti kompetencijas, kurios prisideda prie verslumo mąstysenos ir įgūdžių formavimo, skatindamos besimokančiuosius būti versliais visose gyvenimo srityse. Tai taikoma ne tik pačiam versliam asmeniui, bet ir verslo galimybėms bei ryšiui tarp asmens ir galimybės, t. y. asmens ir galimybės sąveikai, kaip aprašė Shane'as. Tačiau tam, kad būtų įgyvendintas augimas ir inovacijos, verslumo ekosistema turėtų daryti įtaką, palengvindama ir skatindama verslumą bei remdama verslumo mokymąsi, kad jis būtų praktiškai pritaikomas.

Verslumas ir socialinis verslumas

Ką reiškia „verslumas“?

Europos UNEVOC grupė susitarė dėl Europos verslumo kompetencijų sistemos apibrėžimo:

Verslumas – tai gebėjimas pasinaudoti galimybėmis ir idėjomis bei paversti jas verte kitiems. Sukurta vertė gali būti finansinė, kultūrinė arba socialinė. EntreComp apibrėžia verslumą kaip „*gebėjimą veikti pasinaudojant galimybėmis ir idėjomis bei paversti jas verte kitiems. Sukurta vertė gali būti finansinė, kultūrinė arba socialinė.*“

Socialinis verslumas – tai verslumo veikla ir procesas, kurio imamasi siekiant pasinaudoti galimybėmis, sprendžiant socialines problemas ir paverčiant jas socialinės gerovės didinimu. Tai procesas, kurio metu asmenys, startuoliai ir verslininkai kuria bei ieško sprendimų, tiesiogiai įveikiančių socialinius iššūkius. Dažnai pirmasis žingsnis į socialinį verslumą yra tam tikros socialinės problemos atpažinimas visuomenėje, kurios rinkos ekonomika nesugebėjo išspręsti, o vėliau – socialinio verslo organizavimas, kūrimas ir valdymas, siekiant norimo pokyčio. Šis pokytis gali būti ilgalaikis procesas, orientuotas į esamų sąlygų gerinimą. Be socialinių problemų, socialinis verslumas taip pat sprendžia aplinkosaugos problemas.

Socialinio verslumo sąvoka neturi plačiai priimto apibrėžimo. Dauguma skirtumų tarp šių dviejų verslumo tipų kyla būtent iš šio pagrindinio aspekto. Tačiau esminis skirtumas visose apibrėžtyse yra **socialinė misija**, kuri yra pagrindinė socialinių verslininkų varomoji jėga.

Kol įprasto verslininko tikslas yra sukurti finansiškai tvarų verslą, grindžiamą ilgalaikiu pelnu, socialinio verslininko pagrindinis siekis – sukurti tvarų ir socialiai reikšmingą verslą, kuriame svarbiausia yra misija ir ilgalaikis socialinis poveikis.

Socialinio verslumo apibrėžimas, atitinkantis šią sampratą, yra: „*Procesas, kurio metu atpažįstamos ir sumaniai išnaudojamos galimybės kuriant socialinę vertę.*“ Iš esmės socialinis verslumas siekia kurti vertę arba generuoti teigiamą poveikį visuomenei, siūlant paslaugas ar produktus, kurie atliepia nepatenkintus poreikius, arba teikiant alternatyvius sprendimus socialiniams iššūkiams, sprendžiant žmonių problemas ir mažinant skurdą. Tokiu būdu jis prisideda prie Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo. Socialinis verslumas gali prisidėti prie tvaraus ir įtraukaus darbo vietų kūrimo bei bendro vietos bendruomenės vystymosi. Pavyzdžiui, mažinant jaunimo nedarbą, socialinės įmonės gali reikšmingai prisidėti prie socialinės ir ekonominės plėtros.

Kaip sąvoka, socialinis verslumas, nėra nauja. Jo apraiškų galima rasti istorijoje. Iš tiesų XIX ir XX amžiuje keli verslininkai siekė kurti socialinį kapitalą, o ne orientotis vien tik į pelną. Tačiau socialinio verslumo sąvoka išpopuliarėjo tik prieš kelis dešimtmečius.

Pavyzdžiui, kai kurie ekspertai gali laikyti Florence Nightingale – britų slaugę, socialinę reformatorę ir lyderę – socialine verslininke, nes 1860 m. ji įkūrė pirmąją slaugos mokyklą ir taip pertvarkė sveikatos priežiūros sektorių, sukurdamą šiuolaikinės slaugos praktikas.

Maria Montessori, italų gydytoja, pedagogė ir novatorė, sukūrė mokymo priemonės ir ugdymo aplinką, kuri skatino vaikų natūralų norą mokytis ir suteikė jiems laisvę pasirinkti mokomąją medžiagą. Ji atidarė pirmąją Montessori mokyklą – Casa dei Bambini (Vaikų namai) Romoje 1907 m. sausio 6 d.

Terminas socialinis verslumas išpopuliarėjo 1980–1990 m., kai jį išgarsino Bill Drayton.

Nobelio premijos laureatas Muhammad Yunus, plačiai žinomas kaip „socialinio verslumo pradininkas“, apibrėžia socialinį verslą kaip verslą, skirtą socialiniam tikslui. Socialinis verslas labai skiriasi nuo pelno siekiančių įmonių ir ne pelno organizacijų, nes jo tikslas – spręsti socialines problemas pasitelkiant verslo metodus, įskaitant produktų ir paslaugų kūrimą bei pardavimą.

Socialinis verslininkas ir socialinės įmonės modelis

JAV Prekybos rūmai teigia, kad „*socialinis verslininkas yra asmuo, kuris ieško verslo galimybių, turinčių teigiamą poveikį jo bendruomenei, visuomenei ar pasauliui*“. Todėl socialiniai verslininkai, prisiimdami misiją kurti ir išlaikyti socialinę vertę, atpažįsta ir nuosekliai siekia naujų galimybių, kurios padeda įgyvendinti šią misiją. Jie yra inovatyvūs, sumanūs ir orientuoti į rezultatus, siekdami socialinių pokyčių ar poveikio socialinei problemai.

Socialinė priežastis ir indėlis į visuomenės gerovę yra pagrindiniai socialinio verslininko verslo vizijos ir misijos elementai. Kadangi pelno siekimas yra antrinis tikslas, socialiniai verslininkai yra itin motyvuoti, nes jų veiklos poveikis daro reikšmingą įtaką žmonių gyvenimui. Socialinio verslo sąvoka vis dažniau vartojama apibūdinant kitokį verslo modelį, kai įmonės kuriamos būtent tam, kad siektų socialinių tikslų.

Europos Komisija terminą „socialinė įmonė“ apibūdina taip: *Socialinė įmonė – tai socialinės ekonomikos subjektas, kurio pagrindinis tikslas – daryti socialinį poveikį, o ne siekti pelno savininkams ar akcininkams. Ji veikia versliai ir novatoriškai teikdama prekes ir paslaugas rinkai ir savo pelną pirmiausia naudoja socialiniams tikslams pasiekti. Ji valdoma atvirai ir atsakingai, į jos valdymą įtraukiami darbuotojai, vartotojai ir suinteresuotosios šalys, kurioms daro įtaką jos komercinė veikla.*

Teisiniu požiūriu, yra šalių, kuriose socialines įmones reglamentuoja atskiri įstatymai ir teisinės apibrėžtys. Kai kuriose šalyse ji egzistuoja kaip praktinė ir teorinė sąvoka, tačiau teisiškai neišskiriama. Kita vertus, yra atvejų, kai šalyje egzistuoja daug socialinių įmonių, jos yra instituciškai reguliuojamos ir yra valstybės politikos dalis, nors teisiškai nėra priskirtos konkrečiai „socialinės įmonės“ kategorijai. *Socialinės įmonės gali turėti įvairias teisines formas, kurios pagal teisinę formą ir pajamų šaltinius skirstomos į keturias kategorijas. Tarp dažniausiai pasitaikančių yra ne pelno siekiančios įmonės, mišrios įmonės, socialiniai verslai ir kt.*

Remiantis EIB instituto Socialinių inovacijų konkursu, pagrindinė Instituto socialinės programos iniciatyva pripažįsta ir remia geriausius Europos socialinius verslininkus. Nuo inovatyvių sprendimų, skirtų atliekų perdirbimui ar plastiko patekimui į vandenyną prevencijai, finalininkai siekia sukurti socialinį, etinį ar aplinkosauginį poveikį. Yra tūkstančiai sėkmės istorijų – čia pateikėme kelias, kad parodytume, kas yra socialinis verslas praktikoje.

Pavyzdžiai:

[Beetle ForTech](#) (Austrija) sukūrė pasaulinį medienos tinklą, skirtą išteklių užtikrinimui. Pasitelkdama visapusišką medienos išteklių ir miškų stebėsenos sistemą, įmonė siekia suteikti

kiekvienam nukirstam medžiui unikalią tapatybę, skaitmenizuoti visą medienos tiekimo grandinę ir taip užtikrinti skaidrumą kaip savaime suprantamą dalyką.

Newcy (Prancūzija) yra startuolis, siūlantis daugkartinių puodelių naudojimo paslaugą. Remdamasi žiedinės ekonomikos principu, Newcy padeda įmonėms daryti didesnę socialinę ir aplinkosauginę poveikį. Po naudojimo puodeliai yra surenkami, išplaunami ir vėl naudojami. Taip įmonės skatinamos laikytis nulinio atliekų (zero-waste) principo, tuo pačiu kuriant vietines darbo vietas žmonėms su negalia.

Šaltinis:

<https://www.socialinnovationacademy.eu/best-social-entrepreneurs-in-europe-2022/>

Plačiai pripažįstama, kad verslumo kompetencijos lemia verslo našumą, augimą ir sėkmę. Todėl galima daryti išvadą, kad mokiniams būtina ugdyti savo kompetencijas, siekiant gerų verslo rezultatų. Tyrimai ir literatūros studijos apie socialinių verslininkų kompetencijas rodo, kad egzistuoja įvairių kompetencijų įvairovė.

Milleris nustatė penkias svarbiausias kompetencijas: problemų sprendimo įgūdžiai, efektyvus komandos formavimas, kapitalo ir finansų valdymas, gebėjimas vadovauti ir ugdyti kitus ir gebėjimas bendrauti su klientais, tiekėjais ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis. Be to, Orhei padarė išvadą, kad socialinių verslininkų kompetencijos yra tarpusavyje susijęs daugiamatis modelis, kurį sudaro keturios dimensijos, t. y. pažinimo kompetencija (valdymas, verslo idėjos, teisės aktai, rinkodara, socialiniai poreikiai), funkcinė kompetencija (organizaciniai įgūdžiai, darbas su kitais, savivaldos įgūdžiai, vadyba, projektų valdymas, analizė, suderintos pastangos, vertinimas, iniciatyvumas, rizikos valdymas, socialinių poreikių tenkinimas, rinkodara), socialinė kompetencija (pasitikėjimas savimi, atvirumas iniciatyvai, atkaklumas, socialinių problemų sprendimas, nuoseklumas, orientacija į ateitį, atvirumas naujovėms, ryžtas, atvirumas pokyčiams, atvirumas verslumui ir nugalėtojo požiūris) ir metakompetencija (gebėjimas spręsti socialines problemas).

Šio vadovo tikslas – identifikuoti ir suprasti svarbiausias sėkmingų socialinių verslininkų kompetencijas, padėti pedagogams sukurti integruotą ir veiksmingą ugdymo programą bei nustatyti dėsningumus, kaip ugdyti mokinių socialinio verslumo kompetencijas. Siekiant, kad socialiniai verslininkai būtų sėkmingi versle, mokymo programoje turėtų būti sutelkiamas dėmesys į mokomąją medžiagą, skirtą ugdyti socialinio verslumo žinias, įgūdžius, požiūrį ir vertybes.

Septynios socialinio verslumo kompetencijos:

1. Ilgalaikis planavimas
2. Inovatyvumas
3. Atsakomybė
4. Kritinis mąstymas
5. Komunikavimas
6. Duomenų analizė
7. Finansinis raštingumas

Įmonių socialinės atsakomybės paradigma

Šiuo metu *socialinė atsakomybė* yra viena dinamiškiausių organizacijų plėtros sąvokų. Tai abipusio intereso koncepcija: iš vienos pusės – geresnė gyvenimo kokybė visuomenei, iš kitos – papildoma vertė įmonėms. Nors pagrindinė įmonių atsakomybė yra generuoti pelną savo savininkams ar akcininkams, taip pat yra taikomas verslo modelis, kuriame ekonominėje veikloje integruojami etiniai ir moraliniai aspektai. Tai reiškia, kad socialiniai, ekonominiai ir aplinkosauginiai veiksniai tampa neatsiejama verslo veiklos dalimi. Pagrindinis komercinių įmonių ir socialinių įmonių skirtumas yra tas, kad įmonių socialinės atsakomybės (ISA) programos į komercinį verslą įtraukia socialinį aspektą, tačiau socialinio poveikio nelaiko pagrindine misija.

Įmonių socialinė atsakomybė iš esmės yra vadybos koncepcija, pagal kurią įmonės savanoriškai integruoja socialinius ir aplinkosaugos aspektus į savo verslo veiklą, siekdamas prisidėti prie geresnės visuomenės kūrimo.

Socialiai atsakingos verslo praktikos yra susijusios su visais pagrindiniais veikėjais – darbuotojais, bendruomene ir aplinka – įvairiais aspektais, neapsiribojant vien teisinių reikalavimų vykdymu. Vidiniu lygmeniu jos apima tokias sritis kaip investicijos į žmogiškąjį kapitalą, darbuotojų sveikata ir sauga bei pokyčių valdymas. Aplinkosauginiu požiūriu atsakingos praktikos daugiausia susijusios su gamtinių išteklių, naudojamų gamyboje, valdymu.

Išoriniu lygmeniu įmonės prisideda prie savo bendruomenių gerovės, kuriančios darbo vietas, mokėdamos atlyginimus ir socialines išmokas bei generuodamos mokesťines pajamas. Jos taip pat daro poveikį aplinkai, transportui ir atliekų šalinimui, išteklių valdymui, vartotojų teisėms, pasaulinėms tiekimo grandinėms ir žmogaus teisių klausimams. Daugelis įmonių įsitraukia į bendruomenines iniciatyvas, pavyzdžiui: papildomos profesinio mokymo vietos, paramos teikimas aplinkosaugos organizacijoms, socialiai atskirtų žmonių įdarbinimas, vaikų priežiūros paslaugos darbuotojams, bendradarbiavimas su bendruomenėmis, vietinių sporto ir kultūros renginių rėmimas, aukos labdaros veiklai. Pavyzdžiui, įmonė gali skirti lėšų labdaros organizacijoms arba kompensuoti savo anglies dvideginio emisijas, taip mažinant neigiamą poveikį aplinkai.

Tačiau įmonių socialinės atsakomybės (ISA) koncepciją daugiausia skatina didžiosios įmonės, nors socialiai atsakingos praktikos egzistuoja visų tipų įmonėse – tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant MVĮ (mažas ir vidutinės įmonės) bei kooperatyvus. Visi didieji prekių ženklai ir įmonės integruoja įmonių socialinę atsakomybę į savo verslo veiklą ir siekia spręsti visuomenės problemas, kad prisidėtų prie teigiamų pokyčių.

Gerosios praktikos pavyzdžiai:

2018 m. Sparkase Bank Makedonija laimėjo nacionalinį apdovanojimą už geriausią socialiai atsakingą praktiką – projektas „Gyvūnams draugiškas bankas“ ir pripažinimą už projektą „Rūpinimasis pagyvenusiais žmonėmis“. Bankas taip pat remia „Socialinio poveikio apdovanojimą“ ir kitus jaunimo konkursus bei socialinio verslumo programas.

Įmonių socialinė atsakomybė (ĮSA) ir filantropija

Filantropija reiškia „būti žmogiškam“. Tai dosnumas įvairiomis formomis, „darant gera“. Filantropija – tai veikla, kai fondai, įmonių rėmėjai ar asmenys naudoja savo finansinius ir nefinansinius išteklius visuomenės labui. Tai privati iniciatyva, kurios metu skiriami reikšmingi ištekliai, dažnai apimantys ir laiką, ir patirtį, bet visada ir didelę finansinę paramą, skiriamą tam tikrai socialinei sričiai, problemai ar iniciatyvai.

Istoriniu aspektu filantropija yra tradiciškiausia socialinės atsakomybės iniciatyva ir pagrindinis paramos šaltinis humanitarinei pagalbai, sveikatos sistemai, kultūrai ir menui, švietimui, sportui, aplinkos apsaugai, socialinei įtraukčiai ir kt. Filantropija reiškia problemų sprendimą aukojant. Tai „laisvas“ kapitalas, kuris nėra skirtas tiesioginiam pajamų gavimui.

Filantropija gali pasireikšti įvairiomis formomis ir kanalais. Daugelis asmenų ir įmonių siekia daryti teigiamą poveikį bendruomenėms, kuriose veikia. Paprastai tai reiškia dalies pelno ar išteklių skyrimą NVO, institucijoms, bendruomenėms, tiesiogines pinigines aukas, stipendijas, dotacijas, ekspertines žinias, paslaugas, įrangą, projektų rėmimą kartu su vietos partneriais, paramą mokslinių tyrimų centrams ir kt. Kai kurie modeliai apima savanoriškas programas ir darbuotojų savanorišką veiklą.

Keletas pavyzdžių:

Johnson & Johnson daug dėmesio skiria moterų ir vaikų sveikatai, siekia gerinti sveikatos priežiūros sistemos kokybę ir užtikrinti, kad visi galėtų sau leisti būtinas chirurgines procedūras. Įmonė ne tik teikia pagalbą katastrofų atveju ir dovanoja prekes, bet ir siūlo naujus sprendimus pasaulinėms ligų problemoms spręsti. Organizacija, pasitelkdama partnerystes, bendradarbiavimą, technologijas ir kūrybiškas programas, kuria teigiamą poveikį tiek pasauliniu, tiek vietos mastu.

Neseniai **Google** paskelbė 5 metų tikslą, kuriame numatyta skirti dotacijas ir darbuotojų savanoriškas valandas. Ne pelno organizacijos, kurios siekia gerinti visuomenę švietimo, ekonominių galimybių, įtraukties ir kitose srityse, gali pasinaudoti Google pažangiausiais įrankiais ir ištekliais.

„GDi“ yra novatoriška ir apdovanojimus pelnusi taikomųjų technologijų sprendimų teikėja. Sprendžiant darnaus vystymosi iššūkius, privatus verslas, pasitelkdamas kūrybiškumą, investicijas ir inovacijas, atlieka svarbų vaidmenį. GDi Skopjė turi garbės pranešti, kad buvo išrinkta šių apdovanojimų nugalėtoja. Nacionaliniai apdovanojimai už geriausią socialiai atsakingą praktiką 2019 m. su projektais „GDi bendruomenė“ ir „GDi akademija“.

Įmonių filantropija yra ne tik šiuolaikinė verslo praktika, bet ir strateginė iniciatyva. Dalyvaudamos filantropijos programose, įmonės gali gerinti savo reputaciją ir daryti teigiamą poveikį platesnei bendruomenei. Be to, gali stiprinti ryšius su savo darbuotojais ir klientais, parodydamos, kad yra socialiai atsakingos įmonės. Filantropai siekia gerinti ir stiprinti bendruomenes, statyti mokyklas, kelti švietimo standartus ir vykdyti įvairias veiklas, demonstruodami savo įsipareigojimą platesniems socialiniams tikslams.

Jaunimą galima motyvuoti tapti aktyviais piliečiais, filantropais ir bendruomenių kūrėjais, įkvepiant juos išsaugoti savo svajones ir atrasti vidinę motyvaciją, kad galėtų prisidėti prie bendro gėrio kūrimo. Mokytojai gali supažindinti jaunimą su filantropijos sąvokomis ir jos galia, skatindami juos inicijuoti ir vadovauti projektams, kurie daro teigiamą poveikį jaunimui ir bendruomenei. Jie gali padėti mokiniams identifikuoti ir spręsti bendruomenėje esančias problemas, įsitraukti į ne pelno siekiantį sektorių, savanoriauti vietos bendruomenėje, vykdyti projektus, susijusius su tvaria aplinka, rengti jaunimą atsakingam pilietiniam dalyvavimui.

Mokinių iniciatyvos gerosios praktikos pavyzdys pagal pirmąją STRET projekto laidą:

Tineks MT įmonė 2019 m. buvo apdovanota statulėle, Nacionaliniu apdovanojimu už geriausią socialiai atsakingą praktiką kategorijoje „Rinkos santykiai – tiekėjai“ įgyvendinus projektą „Pokrov“ (Šydas). Tai Tineks MT projektas, skirtas palaikyti socialinę verslą „Izbor“ (Pasirinkimas) iš Strumicos, kuris teikia priklausomų nuo psichotropinių medžiagų, alkoholio ir lošimų asmenų resocializacijos ir reintegracijos paslaugas, pasitelkdamas darbo terapiją „Pokrov“.

SSGG ANALIZĖ

Amalfio mokyklos „Marini-Gioia“ SSGG

Stiprybės	Silpnybės	Galimybės	Grėsmės
1. Kokia stiprioji mokyklų pusė mokant socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės? Mokyklos išsiskiria mokant apie socialinę verslą ir įmonių socialinę atsakomybę: 1. Mokymo programų integracija 2. Praktinis taikymas 3. Patirtinis mokymasis 4. Partnerystės ir tinklų kūrimas	1. Kokios yra mūsų pagrindinės kliūtys? Efektyviam socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui ir įgyvendinimui mokyklose gali trukdyti kelios kliūtys: 1. Riboti ištekliai: mokykla gali neturėti pakankamo finansavimo, prieigos prie atnaujintos medžiagos 2. Pasipriešinimas pokyčiams 3. Informuotumo ir supratimo stoka 4. Laiko apribojimai	1. Ar turime galimybių tobulinti mokytojų profesinius įgūdžius mokyti SV ir ĮSA? Yra keletas galimybių tobulinti mokytojų profesinius įgūdžius mokant socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės: 1. Profesinio tobulėjimo programos 2. Internetiniai kursai ir ištekliai 3. Europos projektai ir propagavimas	1. Kas yra mūsų bendruomenė? Mūsų bendruomenė gali apimti įvairių asmenų ir subjektų grupę, priklausomai nuo konteksto, apie kurį kalbame. Mokant apie socialinę verslą ir įmonių socialinę atsakomybę mokyklose, mūsų bendruomenę gali sudaryti: a) pedagogai ir mokyklų darbuotojai: mokytojai, administratoriai, konsultantai ir pagalbinis personalas; b) mokiniai: pagrindiniai SV ir ĮSA švietimo gavėjai, priklausantys įvairioms grupėms ir amžiaus grupėms, kurie visi prisideda prie mokyklos bendruomenės kūrimo; c) tėvai ir šeimos.

2. Kas skatina mokymą apie SV ir ĮSA? 1. Aktualumas ir poveikis – suprasdami socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės reikšmę realiame pasaulyje, mokytojai yra motyvuoti perteikti šias koncepcijas, nes jos suteikia mokiniams galimybę suvokti savo vaidmenį sprendžiant visuomenės problemas ir darant teigiamą poveikį. 2. Mokinių įsitraukimas ir susidomėjimas – SV ir ĮSA mokymas dažnai sukelia moksleivių susidomėjimą, nes šios temos yra susijusios su realaus pasaulio iššūkiais, etinių sprendimų priėmimu ir socialinių pokyčių kūrimu, kas skatina aktyvesnį mokymąsi ir didesnę motyvaciją.	2. Kokie yra mokyklos administracijos ir mokytojų nusiskundimai dėl SV ir ĮSA mokymo? Laiko trūkumas Riboti ištekliai Temų sudėtingumas	2. Ar mokymosi poveikis turi teigiamą rezultatą besimokantiems? Taip, socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės integravimas į ugdymo procesą gali turėti teigiamą poveikį mokiniams: gerėja kritinis mąstymas, ugdoma empatija ir socialinis sąmoningumas, stiprėja problemų sprendimo įgūdžiai.	2. Kokie pokyčiai gali atsirasti mokymo turinyje? Socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės integravimas į ugdymo turinį gali lemti keletą pokyčių: tarpdisciplininis požiūris, realiam pasauliui aktualus mokymas. Mokymo turinys gali būti labiau orientuotas į praktinius ir realaus pasaulio pavyzdžius, daugiausia dėmesio skiriant atvejų studijoms, projektams ir scenarijams, kurie rodo, kaip taikomi SV ir ĮSA principai.
--	--	---	---

3. Kokie yra mūsų tobulinimo planai siekiant ugdyti socialinę atsakomybę? Socialinės atsakomybės stiprinimas ugdymo kontekste apima įvairias strategijas ir planus: 1. Mokymo programų integracija 2. Mokytojų profesinis tobulėjimas 3. Partnerystės ir bendradarbiavimas: bendruomenės įsitraukimo programos 4. Etinio sprendimų priėmimo mokymas: mokinių inicijuotos veiklos	3. Kokios problemos trukdo ugdyti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės įgūdžius ir žinias? Keletas iššūkių gali trukdyti ugdyti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės įgūdžius bei žinias: 1. Sąmoningumo ir supratimo trūkumas 2. Išteklių stygius 3. Sudėtingumas ir daugiadisciplininis pobūdis 4. Pavyzdžių ir praktinės patirties stoka 5. Visuomeniniai ir kultūriniai veiksniai	3. Kaip mūsų socialinė ir verslumo aplinka gali paveikti ugdymo turinį? Socialinė ir verslumo aplinka gali reikšmingai paveikti ugdymo turinį, darydama įtaką nagrinėjamosioms temoms, mokymo metodams ir bendrai mokymosi prieigai: • Mokymo programos aktualumas • Inovacijos ir kūrybiškumas	3. Kaip gali didėti mokytojų profesinio tobulėjimo kainos? Mokytojų profesinio tobulėjimo kainos gali didėti dėl kelių veiksnių: • Programos kokybė ir apimtis • Specializuoti mokymai • Technologijos ir ištekliai
4. Kas skatina mokyklas įtraukti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės dalyką? Ar galime tai dar labiau plėtoti? Keletas veiksnių skatina mokyklas įtraukti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės dalykus: 1. Aktualumas ir taikymas realiame pasaulyje	4. Kas trukdo mums mokyti apie socialinį verslą ir įmonių socialinę atsakomybę? Keletas kliūčių gali trukdyti veiksmingam socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui ugdymo įstaigose: 1. Mokymo programos apribojimai 2. Sąmoningumo ir supratimo trūkumas	4. Kaip mokykla galėtų patobulinti socialinio verslumo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymo turinį? Mokyklos gali asmeniškai patobulinti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymo turinį taikydamos įvairias strategijas ir iniciatyvas: 1. Mokytojų profesinis tobulėjimas	4. Ar yra darbo sąlygų ar stichinių nelaimių, kurios galėtų turėti įtakos socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui? Įvairios darbo sąlygos ir stichinės nelaimės gali turėti įtakos socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui: 1. Darbo sąlygos 2. Infrastruktūros iššūkiai

2. Mokinių susidomėjimas ir įsitraukimas 3. Bendruomenės ir suinteresuotųjų šalių palaikymas	3. Išteklių ribotumas	2. Partnerystė ir bendradarbiavimas 3. Mokinių įsitraukimas 4. Tarpdisciplininis požiūris	3. Darbuotojų trūkumas 4. Stichinės nelaimės ir ekstremalios situacijos, emocinis poveikis – stichinės nelaimės gali sukelti emocinį stresą mokiniams ir mokytojams, kas neigiamai veikia jų gebėjimą susikaupti ir mokytis apie SV ir ĮSA
5. Kokios yra mūsų stipriausios pusės? Stipriausios sritys, susijusios su socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės diegimu ugdyme, apima: 1. Įsipareigojimas laikytis vertybių – mokyklos demonstruoja pasiryžimą ugdyti mokinių etines vertybes, socialinę atsakomybę ir globalų pilietiškumą. 2. Ugdomasis poveikis – pripažįstamas SV ir ĮSA mokymo transformuojantis poveikis, skatinantis mokinių kritinį mąstymą, problemų sprendimo įgūdžius ir etiško sprendimų priėmimo gebėjimus. 3. Mokinių įsitraukimas – aktyvus mokinių įtraukimas, derinant SV ir	5. Ar mes turime pedagogų komandą ir išteklius, reikalingus socialinės atsakomybės įgūdžių ir kompetencijų ugdymui? Pedagogų komandos ir išteklių prieinamumas, reikalingas socialinės atsakomybės įgūdžių ir kompetencijų ugdymui, gali skirtis priklausomai nuo švietimo įstaigos. Štai keli svarbūs aspektai: 1. Įvertinimas 2. Bendradarbiavimas 3. Nuolatinis mokymasis 4. Išteklių 5. Mokomoji medžiaga 6. Techniniai išteklių 7. Mokymo programos integracija	5. Ar galime bendradarbiauti su kitomis švietimo įstaigomis, NVO, valdžios institucijomis, siekiant pagerinti socialinio verslo mokymo turinį? Žinoma, bendradarbiavimas su kitomis švietimo įstaigomis, NVO, valdžios institucijomis ir įvairiomis suinteresuotosiomis šalimis gali reikšmingai pagerinti socialinio verslo mokymo turinį. Šis bendradarbiavimas gali būti naudingas šiose srityse: Žinių dalijimasis – partnerystė su kitomis mokyklomis ar universitetais leidžia keistis gerosiomis praktikomis, ištekliais ir mokymo programų kūrimo	5. Ar galime numatyti ar sušvelninti veiksnius, kad užtikrintume savo tikslų pasiekimą? Veiksnių numatymas ir sušvelninimas, siekiant užtikrinti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės ugdymo tikslų pasiekimą, apima aktyvų planavimą ir strategijas.

ĮSA temas su jų interesais, motyvacija ir siekais kurti teigiamus socialinius pokyčius.		strategijomis SV mokymui. Tarpdisciplininiai projektai – bendradarbiavimas su įvairiomis švietimo įstaigomis skatina bendrus projektus, kurie integruoja SV į skirtingas disciplinas, suteikdami įvairiapusių perspektyvų.	
---	--	--	--

Radviliškio Lizdeikos gimnazijos SSGG

Stiprybės	Silpnybės	Galimybės	Grėsmės
1. Kokia stiprioji mokyklų pusė mokant socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės? - Priemonių ir išteklių suteikimas socialinio verslumo mokymo programos įgyvendinimui. - Suburta mokytojų komanda, turinti reikiamą pasirengimą ir smalsumą (dalyvaujanti STRET projekte). - Teigiamas administracijos ir bendruomenės požiūris, siekiant stiprinti socialinės atsakomybės vertybes.	1. Kokios yra mūsų pagrindinės kliūtys? - Socialinis verslumas yra pasirenkamasis dalykas ir yra įtrauktas į Lizdeikos gimnazijos mokymo programą, tačiau kitose rajono mokyklose jis nėra įtrauktas į mokymo programas. - Finansinės paramos trūkumas. - Praktinės patirties stoka. - Dauguma mokytojų laiko šį dalyką papildomu, o ne pagrindiniu mokyklos dalyku.	1. Ar turime galimybių tobulinti mokytojų profesinius įgūdžius mokyti SV ir ĮSA? - Galimybės dalyvauti nacionalinėse konferencijose ir konkursuose mokytojams ir mokiniam. - Inicijuoti renginius ir veiklas gimnazijoje. - Dalyvauti tarptautiniuose projektuose, skirtuose socialinio verslumo temai.	1. Kas yra mūsų bendruomenė? - Švietimo ir mokslo ministerija ir Nacionalinė švietimo agentūra - Miesto savivaldybė - Tėvai, suprantantys socialinio verslumo svarbą, jų palaikymas, pasitikėjimas ir bendradarbiavimas

- Pasirenkamasis socialinio verslumo dalykas įtrauktas į gimnazijos mokymo programą.	- Atnaujintose bendrosiose programose nėra pakankamai socialinio verslumo temų.		
2. Kas skatina mokymą apie SV ir ĮSA? - Pasaulinės problemos ir būtinybė jas integruoti į mokyklos ugdymo programą. - Svarba ugdyti jaunimo sąmoningumą apie socialinį verslumą ir įmonių socialinę atsakomybę.	2. Kokie yra mokyklos administracijos ir mokytojų nusiskundimai dėl SV ir ĮSA mokymo? - Nacionalinių švietėjų ir valdžios institucijų palaikymo trūkumas, taip pat aiškos politikos ir strategijų stoka mokyklų ugdymo sistemoje, siekiant ugdyti socialinės atsakomybės kompetencijas. - Nepakankamos galimybės praktiškai taikyti socialinį verslumą ir įmonių socialinę atsakomybę, nes gimnazija yra mažame mieste ir jame nėra SV ar ĮSA veiklą vykdančių įmonių.	2. Ar mokymosi poveikis turi teigiamą rezultatą besimokantiems? - Taip, tie studentai, kurie dalyvauja SV ir ĮSA veiklose, geriau supranta socialines problemas, turi vertybių ir supranta filantropijos būtinybę. - Dalyvaudami SV veikloje jie tampa smalsesni ir patys inicijuoja filantropines veiklas.	2. Kokie pokyčiai gali atsirasti mokymo turinyje? - Menkas susidomėjimas socialinio verslumo dalyku, nes atnaujintose bendrosiose programose socialinio verslumo turinio yra mažiau. - Didelis pagrindinių dalykų krūvis mažina motyvaciją skirti dėmesį socialinio verslumo pamokoms.

3. Kokie yra mūsų tobulinimo planai siekiant ugdyti socialinę atsakomybę? - Organizuoti įvairių dalykų pamokas, į kurias būtų įtrauktos socialinio verslumo, įmonių socialinės atsakomybės ir filantropijos temos. - Inicijuoti ir organizuoti daugiau renginių, skirtų SV, ĮSA ir filantropijai, kviečiant dalyvauti ir kitas mokyklų bendruomenes. - Įtraukti daugiau mokytojų ir pedagogų į SV, ĮSA ir filantropijos veiklas, skatinant juos taikyti STRET projekto rezultatus.	3. Kokios problemos trukdo ugdyti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės įgūdžius ir žinias? - Mokiniai, besidomintys šiuo dalyku, dažnai yra perkrauti namų darbais. - Socialinio ir įmonių socialinės atsakomybės politikos nebuvimas mokyklos ugdymo programoje nemotyvuoja nei mokytojų, nei mokinių. - Nors mokyklos yra lanksčios ugdymo programos atžvilgiu, trūksta įgūdžių, kaip ją pritaikyti organizuojant socialinių veiklų valandas.	3. Kaip mūsų socialinė ir verslumo aplinka gali paveikti ugdymo turinį? - Bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis ir NVO sektoriumi. - Finansinė parama iš vietos valdžios institucijų. - Mokymų veiklos mokytojams. - Patirtinis mokymasis bendradarbiaujant su SV ir ĮSA įmonėmis.	3. Kaip gali didėti mokytojų profesinio tobulėjimo kainos? - Finansavimo ir teigiamo nacionalinių institucijų požiūrio trūkumas.
4. Kas skatina mokyklas įtraukti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės dalyką? Ar galime tai dar labiau plėtoti? - Stiprinti ir plėsti bendruomenės ryšius.	4. Kas trukdo mums mokyti apie socialinį verslą ir įmonių socialinę atsakomybę? - Vietos valdžios teigiamo požiūrio trūkumas. - Lėšų ir laiko stygius, kad mokiniai galėtų aplankyti	4. Kaip mokykla galėtų patobulinti socialinio verslumo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymo turinį? - Aktyvus dalyvavimas vietiniuose, nacionaliniuose ir	4. Ar yra darbo sąlygų ar stichinių nelaimių, kurios galėtų turėti įtakos socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui? - Trūksta vietų praktikai SV ir ĮSA srityse mažame

- Nacionalinių ir vietos valdžios institucijų parama dalyko plėtrai.	SV ir ĮSA įmonės kituose miestuose.	tarptautiniuose renginiuose bei projektuose. - Žinių dalijimasis: mokytojas – mokytojui. - Socialinės atsakomybės veiklų organizavimas mokykloje.	mieste. - Mokymo programoje nėra pakankamai laiko šiam dalykui skirti daugiau valandų.
5. Kokios yra mūsų stipriausios pusės? - Smalsūs mokytojai, siekiantys tobulinti savo profesines kompetencijas, mokytis naujų dalykų ir taikyti naujas temas bei metodikas. - Gimnazijos administracijos palaikymas. - Daugelis mokytojų supranta socialinio verslumo, įmonių socialinės atsakomybės ir filantropijos dalyko būtinybę.	5. Ar mes turime pedagogų komandą ir išteklius, reikalingus socialinės atsakomybės įgūdžių ir kompetencijų ugdymui? - Tik nedidelė mokytojų komanda praktikuoja ir kuria mokomąją medžiagą savo pamokoms.	5. Ar galime bendradarbiauti su kitomis švietimo įstaigomis, NVO, valdžios institucijomis, siekiant pagerinti socialinio verslumo mokymo turinį? - Bendradarbiavimas su SV, ĮSA ir NVO, pavyzdžiui, organizuojant bendrus renginius.	5. Ar galime numatyti ar sušvelninti veiksnius, kad užtikrintume savo tikslų pasiekimą? - Mokytojų bendradarbiavimas reguliariai organizuojant SV renginius. - Aktyvių mokytojų komandos subūrimas, kurie įtraukia mokinius į patrauklias ir prasmingas veiklas. - Socialinis verslumas turėtų būti įtrauktas į gimnazijos metinį veiklos planą.

Skopjė mokyklos Rade Jovchevski Korchagin SSGG

Stiprybės	Silpnybės	Galimybės	Grėsmės
1. Kokia stiprioji mokyklų pusė mokant socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės? - Įrankių ir išteklių suteikimas mokymo programos įgyvendinimui. - Palanki mokyklos vieta (miesto centras). - Darbštūs mokiniai. - Atskira aukštos kvalifikacijos mokytojų komanda. - Ilgametė patirtis organizuojant įvairias edukacines veiklas ir renginius mokiniams.	1. Kokios yra mūsų pagrindinės kliūtys? - Socialinis verslumas yra pasirenkamas kursas (ne privalomas). - Finansinės paramos trūkumas. - Praktinės patirties stoka. - Ilgos ir sudėtingos procedūros, susijusios su ERASMUS lėšų gavimo procesu (MK institucinė sistema).	1. Ar turime galimybių tobulinti mokytojų profesinius įgūdžius mokyti SV ir ĮSA? - Turime tam tikras profesinio tobulėjimo galimybes, kurias kasmet suteikia Švietimo ministerija. - Aktyviai dalyvaujame SV ir ĮSA renginiuose, kuriuos organizuoja Verslumo centras.	1. Kas yra mūsų bendruomenė? - Švietimo ministerija ir Švietimo plėtros biuras, Miesto taryba. - Tėvai (palaikymas, pasitikėjimas, bendradarbiavimas).
2. Kas skatina mokymą apie SV ir ĮSA? - Didelis mokinių, besirenkančių pasirenkamąsias ir neformalias SV ir ĮSA veiklas, skaičius - Aukšti pasiekimai konkursuose.	2. Kokie yra mokyklos administracijos ir mokytojų nusiskundimai dėl SV ir ĮSA mokymo? - Nepakankamos galimybės praktikuoti socialinį verslumą ir įmonių socialinę atsakomybę dėl ribotų mokymo	2. Ar mokymosi poveikis turi teigiamą rezultatą besimokantiems? - Taip, jaunimo įtraukimas į bendruomenę ir SV bei ĮSA sąmoningumo didinimas. - Jaunų žmonių paruošimas rinkai, ugdant reikalingus įgūdžius ir kompetencijas.	2. Kokie pokyčiai gali atsirasti mokymo turinyje? - Profesinėse mokyklose mažinamas pamokų skaičius, dėl ko mokiniai gali pereiti į bendrojo lavinimo gimnazijas (mokytojai tampa pertekliniai).

- Pastebimai didėjantis jaunųjų mokinių sąmoningumas apie SV ir ĮSA.	programos pritaikymo galimybių (programą valdo Švietimo ministerija).	- Atsakingų ir produktyvių visuomenės narių ugdymas.	- Tėvų nesidomėjimas ir paramos stoka, skatinant vaikus dalyvauti SV ir ĮSA veiklose.
3. Kokie yra mūsų tobulinimo planai siekiant ugdyti socialinę atsakomybę? - Išlaikyti, stiprinti ir toliau plėtoti mokinių susidomėjimą. - Integruoti socialinį verslumą ir įmonių socialinę atsakomybę į įvairių dalykų pamokų planus. - Įtraukti daugiau mokytojų į dalyko plėtrą, kuriant inovatyvius ir kūrybiškus pamokų planus.	3. Kokios problemos trukdo ugdyti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės įgūdžius ir žinias? - Mokymo programos pritaikymo ribotumai. - Mokytojų ir mokinių motyvacijos stoka dėl per didelio darbo krūvio (SV ir ĮSA yra pasirenkami dalykai, o pagrindinių dalykų krūvis didelis).	3. Kaip mūsų socialinė ir verslumo aplinka gali paveikti ugdymo turinį? - Bendruomenės ir partnerių finansinė ir išteklių parama Visuomenės informavimas didinant sąmoningumą ir rengiant diskusijas apie SV ir ĮSA. - Gerosios praktikos, skatinančios mokinius savanoriauti NVO sektoriuje.	3. Kaip gali didėti mokytojų profesinio tobulėjimo kainos? - Finansavimo trūkumas ir neegzistuojantis atlygis mokytojams.
4. Kas skatina mokyklas įtraukti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės dalyką? Ar galime tai dar labiau plėtoti? - Stipresnių bendruomenės ryšių kūrimas. - Abipusė parama dalyko plėtrai.	4. Kas trukdo mums mokyti apie socialinį verslą ir įmonių socialinę atsakomybę? - Finansavimo trūkumas mokinių mobilumui (mokyklinio autobuso išlaidoms), siekiant aplankyti už miesto ribų esančius SV ir ĮSA objektus.	4. Kaip mokykla galėtų patobulinti socialinio verslumo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymo turinį? - Žinių sklaida - privaloma mokytojų veikla - Reguliarios ataskaitos apie mokytojo atliktą veiklą	4. Ar yra darbo sąlygų ar stichinių nelaimių, kurios galėtų turėti įtakos socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui? - Jaunimo emigracija ir kasmet mažėjantis mokinių skaičius. - Mokinių perėjimas į privačias mokyklas dėl galimybės tęsti mokslus

			užsienyje.
5. Kokios yra mūsų stipriausios pusės? - Aukšti akademiniai rezultatai, mokiniai pasiekia aukštus įvertinimus įvairiuose dalykuose. - Daugybė apdovanojimų konkursuose. - Mokinių ir tėvų pasitikėjimas mokytojais, kuris skatina aukštus mokymosi rezultatus. - Etiška, morali ir atvira mokyklos aplinka, skatinanti mokinių įsitraukimą ir mokymąsi. - Mokyklos pastatas pritaikytas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams (liftas, žymėjimai regėjimo negalia turintiems asmenims, rampos neįgaliojo vežimėliams).	5. Ar mes turime pedagogų komandą ir išteklius, reikalingus socialinės atsakomybės įgūdžių ir kompetencijų ugdymui? - Reikia aktyvinti savanorių komandą (absolventus, tėvus, trečiąsias šalis).	5. Ar galime bendradarbiauti su kitomis švietimo įstaigomis, NVO, valdžios institucijomis, siekiant pagerinti socialinio verslumo mokymo turinį? - Užmegzti naujus ir palaikyti esamus ryšius su kitomis mokyklomis, institucijomis ir bendruomenėmis. - Parama iš Socialinio verslumo centro.	5. Ar galime numatyti ar sušvelninti veiksniai, kad užtikrintume savo tikslų pasiekimą? - Reguliarūs mokyklos komandos susitikimai, skirti aptarti esamus ir būsimus renginius bei veiklas. - Rimtesnis požiūris į ilgalaikį įsipareigojimą SV ir ĮSA ugdymui. - Spartesnis SV ir ĮSA įstatymo priėmimas vyriausybės lygmeniu. - Metodikos kūrimas, kaip spręsti mokymo programos ribotumus.

SSGG analizė Rumunijos mokyklose

Stiprybės	Silpnybės	Galimybės	Grėsmės
1. Kokia stiprioji mokyklų pusė mokant socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės? - Didelis mokinių susidomėjimas šia disciplina, kuri yra glaudžiai susijusi su realiu pasauliu. - Tokio tipo ugdymo nauda yra ilgalaikė ir sukuria teigiamus rezultatus bet kurioje veiklos srityje. Kuo anksčiau mokiniai pradedami mokytį, tuo labiau matomi poveikiai tiek jų asmeniniam tobulėjimui, tiek aplinkai. - Kad mokiniai ateityje, jei panorėtų, galėtų pradėti verslą, mokykla turi suteikti informaciją apie teisinę bazę, reglamentuojančią šią sritį, taip pat skatinti socialinę atsakomybę kaip verslo misiją.	1. Kokios yra mūsų pagrindinės kliūtys? - Materialiniai ištekliai. - Bendras finansavimo trūkumas Rumunijos mokyklose	1. Ar turime galimybių tobulinti mokytojų profesinius įgūdžius mokytį SV ir ĮSA? - „Junior Achievement“ programos, projektai ir verslumo konkursai, padedant mokytojams ir savanoriams konsultantams iš verslo sektoriaus, prisideda prie mokinių ir mokytojų pasirengimo realiam gyvenimui ir padeda rasti atsakymą į klausimą „Samdomas darbuotojas ar verslininkas?“	1. Kas yra mūsų bendruomenė? - Finansinė rizika, kurią lemia ribotos finansavimo galimybės, skepticizmas, kvalifikuotų žmoniškųjų išteklių trūkumas, menkas viešojo sektoriaus įsitraukimas ir biurokratija, trukdanti arba net visiškai blokuojanti veiklą.

2. Kas skatina mokymą apie SV ir ĮSA? - Norima skatinti mokinius tapti savarankiškais, ugdyti jų kūrybiškumą, paskatinti juos tikėti, kad šiandieninė svajonė rytoj gali tapti realybe, ir kad vieną dieną jie gali tapti savo verslo vadovais. - Mokykloje gimusi verslo idėja gali tapti realybe, kai mokinys baigs studijas. Kita vertus, jis supras, kokie svarbūs yra ištekliai, reikalingi ekonominei veiklai vykdyti (materialiniai, finansiniai, žmogiškieji), taip pat strategijos kūrimas įmonei reklamuoti, produktų portfelio plėtojimas ir atsakomybė, kurią jis turės prieš darbuotojus, akcininkus, tiekėjus, tarpininkus, klientus ir, galiausiai, aplinką.	2. Kokie yra mokyklos administracijos ir mokytojų nusiskundimai dėl SV ir ĮSA mokymo? - Kompetentingų institucijų neįsitraukimas į finansinę paramą mokykloms bei partnerystė su organizacijomis, kurios skatina ir remia socialinio verslumo poreikį Rumunijoje, kūrimo trūkumas.	2. Ar mokymosi poveikis turi teigiamą rezultatą besimokantiems? - Mokiniai supras, kad verslo pradžia ir plėtra turi būti susijusi su visuomenės problemų sprendimu, tokių kaip kultūriniai, aplinkosauginiai, medicininiai iššūkiai bei žmonių su negalia integracija į darbo rinką. - Neabejotinai svarbu, kad mokiniai įgytų finansinių, ekonominių ir socialinių žinių.	2. Kokie pokyčiai gali atsirasti mokymo turinyje? - Socialinis verslumas šiek tiek skiriasi nuo klasikinio verslo, jo pagrindiniai tikslai – gerinti visuomenės gyvenimo kokybę, sprendžiant konkrečias problemas, tokias kaip aplinkosauga, skurdas ir sveikata. - Ugdymo turinys turi būti atnaujintas ir pritaikytas prie šios naujos koncepcijos.
3. Kokie yra mūsų tobulinimo planai siekiant ugdyti socialinę atsakomybę?	3. Kokios problemos trukdo ugdyti socialinio verslo ir įmonių socialinės	3. Kaip mūsų socialinė ir verslumo aplinka gali paveikti ugdymo turinį?	3. Kaip gali didėti mokytojų profesinio tobulėjimo kainos?

- Dalyvavimas kuo daugiau konkursų, specialių seminarų organizavimas, kuriuose mokiniai gali susitikti su sėkmingais verslininkais.	atsakomybės įgūdžius ir žinias? - Netinkamas požiūris, kad verslas turi teikti tik finansinę naudą. - Patirties trūkumas verslumo srityje. - Šeimos pavyzdžio stoka. - Išteklių ir finansinio stabilumo trūkumas.	- Peržiūrėti mokymo programą ir užtikrinti, kad verslumo ugdymas būtų įtrauktas kaip pagrindinis modulis mokiniams. - Galimybė kurti partnerystes su socialiniais verslais, kurie galėtų suteikti mokiniams mokymosi patirtį.	- Dalyvaujant mokymo kursuose socialinio verslumo srityje. - Palaikant nuolatinę partnerystę su mokyklos aplinka per NVO ir specializuotas įmones.
4. Kas skatina mokyklas įtraukti socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės dalyką? Ar galime tai dar labiau plėtoti? - Verslumo spektras yra labai platus ir apima daugybę temų. - Reikia supažindinti jaunimą su tuo, kad verslas turi ne tik duoti pelną, bet ir daryti teigiamą poveikį visuomenei, pavyzdžiui, kultūriniu požiūriu saugoti aplinką.	4. Kas trukdo mums mokyti apie socialinį verslą ir įmonių socialinę atsakomybę? - Geriausi verslumo mokytojai yra tie, kurie patys yra ar buvo verslininkai, kurie kalba ne iš knygų, o iš savo patirties. - Specializuoto mokymo apie socialinį verslumą, kuris skirtųsi nuo klasikinio, trūkumas.	4. Kaip mokykla galėtų patobulinti socialinio verslumo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymo turinį? - Sukurti mokyklos sprendimu pagrįstą mokymo programą, atsižvelgiant į socialinio verslumo aspektus, pritaikytus vietos bendruomenei. - Užmegzti partnerystę su organizacija, kuri specializuojasi socialiniame verslume.	4. Ar yra darbo sąlygų ar stichinių nelaimių, kurios galėtų turėti įtakos socialinio verslo ir įmonių socialinės atsakomybės mokymui? - Egzistuoja rizikos, kurios gali paveikti verslumo/socialinės atsakomybės mokymą, tokios kaip skurdas, sveikatos būklė, kultūra, mąstysena.
5. Kokios yra mūsų stipriausios pusės?	5. Ar mes turime pedagogų komandą ir išteklius, reikalingus	5. Ar galime bendradarbiauti su kitomis švietimo	5. Ar galime numatyti ar sušvelninti veiksnius, kad

- Stiprybės atspindi šiose srityse: specializuotos žinios, bendravimo įgūdžiai, mentorstės gebėjimai, kūrybiškumas, motyvacija, lankstumas. - Prieinamumas, taktika ir pedagoginiai metodai.	socialinės atsakomybės įgūdžių ir kompetencijų ugdymui? • Deja, ne.	įstaigomis, NVO, valdžios institucijomis, siekiant pagerinti socialinio verslumo mokymo turinį? • Taip, bendradarbiavimo galimybė yra laukiama.	užtikrintume savo tikslų pasiekimą? • Galime numatyti tam tikrus veiksnius, kurie gali kelti grėsmę tikslų pasiekimui, todėl ieškome sprendimų partnerių ištekliuose.
---	---	---	---

SSGG ANALIZĖS SANTRAUKA PARTNERIŲ ŠALYSE

Projekto partnerių mokyklų atliktos SSGG analizės, susijusios su socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) mokymu, atskleidžia bendras temas, susijusias su jų stiprybėmis, silpnybėmis, galimybėmis ir grėsmėmis.

Stiprybės:

- **Įsipareigojimas laikytis vertybių:** Mokyklos rodo stiprų įsipareigojimą ugdant etines vertybes, socialinę atsakomybę ir globalų pilietiškumą tarp mokinių.
- **Įsitraukimas ir poveikis:** Socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) kursai daro teigiamą poveikį mokinių kritiniam mąstymui, problemų sprendimo gebėjimams ir etinių sprendimų priėmimui. Skatinamas aktyvus mokinių įsitraukimas, atitinkantis jų siekius kurti teigiamus socialinius pokyčius.
- **Kvalifikuoti pedagogai:** Daugelis mokyklų turi paruoštus mokytojus ir palaikančią administraciją, kurie supranta socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) svarbą.
- **Mokymo programos integracija:** Mokyklos dažniausiai įtraukia socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) dalykus kaip pasirenkamuosius ar neformaliojo ugdymo kursus, taip prisidedamos prie mokymo programos įvairovės.

Silpnybės:

- **Ribota mokymo programos apimtis:** Kai kurios mokyklos pastebi, kad socialinis verslumas (SV) ir įmonių socialinė atsakomybė (ĮSA) dažnai nėra privalomi dalykai, todėl jų integracija yra ribota. Atnaujintose mokymo programose gali trūkti pakankamo dėmesio šioms temoms.
- **Išteklių trūkumas:** Daugelis institucijų susiduria su finansiniais apribojimais, praktinės patirties stoka ir nepakankama prieiga prie atnaujintos mokomosios medžiagos.
- **Supratimas kaip papildomas dalykas:** Mokytojai gali laikyti socialinį verslumą (SV) ir įmonių socialinę atsakomybę (ĮSA) papildomais dalykais, o ne neatskiriama mokymo programos dalimi, dėl to jiems gali būti skiriama mažiau dėmesio.

Galimybės:

- **Profesinis tobulėjimas:** Mokyklos suteikia galimybes mokytojams dalyvauti seminaruose, konferencijose ir tarptautiniuose projektuose, siekiant tobulinti jų mokymo įgūdžius socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) srityse.
- **Bendradarbiavimo iniciatyvos:** Bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis, NVO ir švietimo institucijomis suteikia galimybių tobulinti mokymo metodus ir išteklius.
- **Patirtinis mokymasis:** Galimybės mokiniams dalyvauti praktinėse veiklose, tokiose kaip partnerystės su vietos verslais ir realūs projektai, gali sustiprinti jų mokymąsi.

Grėsmės:

- **Finansavimo ir paramos problemos:** Finansinės paramos trūkumas iš nacionalinių institucijų ir bendruomenės skepticizmas trukdo socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) programų veiksmingumui.
- **Biurokratiniai iššūkiai:** Sudėtingos procedūros, reikalingos finansavimui ar paramai gauti (pvz., Erasmus programos lėšoms), gali trukdyti mokyklų iniciatyvoms.
- **Pasipriešinimas pokyčiams:** Tarp mokytojų ir institucijų gali būti nenoras prisitaikyti prie naujų švietimo strategijų arba integruoti socialinį verslumą (SV) ir įmonių socialinę atsakomybę (ĮSA) į esamas mokymo programas.

Išvada: SSGG analizė rodo, kad nors mokyklos pripažįsta socialinio verslumo (SV) ir įmonių socialinės atsakomybės (ĮSA) svarbą ir turi įvairių stiprybių šių dalykų mokyme, jos taip pat susiduria su reikšmingais iššūkiais. Sprendžiant išteklių paskirstymo, mokymo programos integravimo ir bendruomenės įtraukimo klausimus, būtina didinti SV ir ĮSA ugdymo

efektyvumą. Pasinaudodamos mokytojų mokymo ir bendradarbiavimo galimybėmis, mokyklos gali sėkmingiau įtraukti šias koncepcijas į savo švietimo sistemas.

KOMPETENCIJOS

ILGALAIKIS PLANAVIMAS

ILGALAIKIO PLANAVIMO KOMPETENCIJA	Ilgalaikio planavimo kompetencija reiškia strateginių tikslų kūrimą, kurių įgyvendinimas gali užtrukti vidutinį arba ilgą laikotarpį. Ji orientuota į užsibrėžtų tikslų pasiekimą ateityje. Šie tikslai dažniausiai apima kelis etapus ir jų įgyvendinimas gali užtrukti nuo vienerių iki dvejų metų ar net ilgiau. Tokio planavimo tikslas – nuolat spręsti problemas, siekiant ir palaikant sėkmę ilguoju laikotarpiu. Jis padeda apibrėžti asmeninių ir profesinių tikslų bendrą kryptį. Ilgalaikis planavimas taip pat gali apimti strategijų kūrimą ir įgyvendinimą, siekiant įmonių augimo, profesinės karjeros tobulėjimo ar verslo plėtros tam tikrose pramonės šakose. Ilgalaikis planavimas apima strateginius tikslus, kurių įgyvendinimas reikalauja daug laiko. Tai reiškia susitelkimą į ateities tikslus ir nuoseklius veiksmus jiems pasiekti. Ši kompetencija ne tik padeda pasiekti konkrečius ilgalaikius tikslus, bet ir skatina nuolatinį augimą bei prisitaikymą prie nuolat besikeičiančio pasaulio.
MOKYMOSI REZULTATAI Temos, reikalingos ilgalaikio planavimo kompetencijai ugdyti: Tikslų nustatymas Organizacinės strategijos Iniciatyvumas ir proaktyvumas Prognozavimas Ateities vizualizavimas Konsolidacija Verslo tvarumas Planavimo metodologijos Planavimo įrankiai Poreikių analizė	Ilgalaikio planavimo kompetencija padeda mokiniams ugdyti svarbiausius įgūdžius, tokius kaip kritinis mąstymas, organizuotumas ir prognozavimas. Ji skatina mokinius kelti ir siekti reikšmingų akademinių bei asmeninių tikslų, taip pat ruošia juos profesiniam pasauliui, ugdant gebėjimą planuoti ir įgyvendinti ilgalaikes strategijas. Norėdami išsiugdyti ilgalaikio planavimo kompetenciją, mokiniai turėtų mokytis ir praktikuotis, kad įgytų ilgalaikio planavimo įgūdžių: Tikslų nustatymas: ● Strateginiai tikslai: aiškiai apibrėžti ilgalaikius tikslus, suteikiančius kryptį ir prasmę. ● Etapai (tarpiniai tikslai): gebėti nustatyti tarpinį tikslą, kuris padeda sekti pažangą link galutinio rezultato. ● Lankstumas: gebėti pritaikyti planus, atsižvelgiant į besikeičiančias aplinkybes ar naują informaciją. Kritinio mąstymo ugdymas: ● Geba analizuoti ir vertinti sudėtingas situacijas. ● Geba tobulinti problemų sprendimo įgūdžius apsvaistydami įvairias galimas pasekmes ir jų padarinius. Organizaciniai gebėjimai: ● Geba išsamiai planuoti ir sudaryti tvarkaraščius.

	• Geba organizuoti veiksmingą laiko valdymą ir paskirstyti išteklius bei nustatyti užduočių prioritetus. Iniciatyvumas ir aktyvumas: • Geba skatinti iniciatyvumą. • Geba skatinti žengti pirmuosius žingsnius siekiant ilgalaikių tikslų be tiesioginės priežiūros. Prognozė ir ateities numatymas: • Geba numatyti ateities tendencijas ir galimus iššūkius. • Naudotis duomenimis ir analize, numatyti poreikius ir atitinkamai planuoti. Ilgalaikio planavimo įrankių pavyzdžiai: • pažangios planavimo priemonės ir metodai, pavyzdžiui, Ganto diagramos, Pert diagramos, SSSGG analizė ir strateginės sistemos (pvz., verslo modelio drobė ir socialinio verslo modelio drobė), asmeniniai karjeros planai, gyvenimo vertybių aprašas. • naudoti technologijas ir programinę įrangą planavimo tikslumui ir efektyvumui didinti (pvz., Excel, Microsoft projects, Monday.com, Jira, Asana ir kt.) Ilgalaikių tikslų įvairiose srityse pavyzdžiai: Finansiniai tikslai: • sukaupti nemažą santaupų fondą ar investicijų portfelį. • planuojant išėjimą į pensiją arba didelius gyvenimo pirkinius. Asmeninio tobulėjimo tikslai: • naujų įgūdžių įgijimas arba sertifikatų gavimas ilgalaikėje perspektyvoje. • nuolatinis savęs tobulinimas ir mokymasis visą gyvenimą. Akademinių tikslai: • aukštojo mokslo laipsnių įgijimas. • pažangių mokslinių tyrimų projektų vykdymas arba publikacijų rengimas. Karjeros tikslai: • siekti konkrečių pareigų ar karjeros. • įsitvirtinti kaip tam tikros pramonės šakos lyderiu ar ekspertu. Verslo planavimas: • augimas: plėtra į naujas rinkas, naujų produktų kūrimas ir partnerystės formavimas siekiant padidinti pardavimus ir stiprinti rinkos pozicijas. • efektyvumas ir stabilumas: veiklos tobulinimas, ekologiškų praktikų taikymas ir finansų valdymas, siekiant ilgalaikės sėkmės ir stabilumo. Ilgalaikio planavimo nauda: • tvarumas: padeda kurti sprendimus, turinčius ilgalaikį poveikį. • kryptingumas: suteikia aiškią kryptį ir tikslą tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. • augimas: skatina nuolatinį tobulėjimą ir plėtrą, prisitaikant prie naujų galimybių ir iššūkių.
--	---

VEIKLOS

Veikla 1: Gyvenimo upė ir Laiko kapsulė**1 žingsnis: Refleksija**

Apgalvokite savo gyvenimo eigą. Skirkite akimirką šiems klausimams apsvarstyti:

- Jei jūsų gyvenimas būtų upė, kokią formą ji įgautų?
- Kur yra posūkiai ir vingiai – kada jūsų situacija ar požiūris pasikeitė? Ar perėjimas buvo sklandus ar staigus?
- Ar jūsų upėje yra akmenų ar riedulių – kliūčių ar gyvenimą keičiančių akimirkų?
- Ar yra taškų, kur upė teka stipriai ir tikslingai, ar vietų, kur jos srovė sulėtėja iki vos pastebimo tekėjimo?

2 žingsnis: Struktūravimas

Paskutiniame šio vadovo puslapyje pradėkite braižyti savo gyvenimo upę, pažymėdami jos vingius ir posūkius, ramias tėkmes ir audringas vietas, stiprybę ir gyvybingumą.

- Pažymėkite savo apytikslį amžių ir/ar datas išilgai upės tėkmės.
- Identifikuokite svarbiausius gyvenimo įvykius, kurie formavo jūsų istoriją – tai gali būti rieduliai upėje arba vietos, kur upė keičia kryptį.
- Jei padalintumėte savo gyvenimo kelionę į atskiras dalis, kur jos prasidėtų ir baigtųsi?
- Suteikite pavadinimą kiekvienai savo gyvenimo upės daliai.

3 žingsnis: Gidas

Apgalvokite įvairius žmones, kurie lydėjo jus šios upės kelionėje. Pažymėkite svarbiausius santykius ir netektis tinkamose vietose savo gyvenimo upėje. Jei norite, taip pat galite užrašyti mintis ir jausmus, susijusius su šiais santykiais.

- Kokie santykiai buvo reikšmingiausi skirtingais jūsų gyvenimo etapais?
- Kas jus labiausiai formavo kaip asmenybę?
- Ar buvo reikšmingų santykių praradimų jūsų kelyje?
- Kokios grupės ar bendruomenės buvo jums svarbiausios?

4 žingsnis: Kontekstualizavimas

Apgalvokite savo gyvenimo kelionę ir kryptį. Naudodami žodžius ir/ar simbolius, pažymėkite gyvenimo įvykius tinkamose vietose savo gyvenimo upės diagramoje.

- Ar buvo reikšmingų skausmo ar kančios laikotarpių – jūsų ar kitų žmonių – kurie pakeitė jūsų gyvenimo upės tėkmę?
- Kas vyko pasaulyje – vietiniu, regioniniu ar globaliu mastu – kas turėjo įtakos jūsų gyvenimo upės tėkmei?

5 žingsnis: Įvertinimas

Užrašykite tai, kas jums buvo svarbiausia.

- Kokios vertybės, įsipareigojimai, tikslai ar principai tam tikru gyvenimo momentu jums buvo svarbiausi?

	• Į kokius tikslus, jei tokių buvo, nukreipėte savo pagrindines jėgas? Kitaip tariant, kokie tikslai ar siekiai formavo jūsų gyvenimo upės tėkmę tam tikru jūsų patirties metu? Baigę piešti savo gyvenimo upę, peržiūrėkite visą diagramą: • Ar simboliai ir žodžiai tiksliai atspindi jūsų požiūrį ir jausmus apie visą jūsų gyvenimo kelionę? • Ar trūksta kokio nors svarbaus elemento? Jei taip, atlikite reikiamus pataisymus. Atminkite, kad jokia diagrama negali visiškai užfiksuoti visko, kas formavo jūsų kelionę, tačiau tai yra puikus momentinės atminties atspindys šios užduoties metu. Galite ją pasilikti ir ateityje pridėti naujų dalykų, kuriuos prisiminsite. 6 žingsnis: Ateities vizija Laiko kapsulės veikla: Remdamiesi savo gyvenimo upe, apmąstykite ateitį ir tai, kad upė toliau teka. Parašykite laiškus sau į ateitį, kuriuose išdėstykite savo ilgalaikius tikslus ir planus. Gairės laišku rašyti: 1. Parašykite laišką, kuriame išsamiai aprašykite savo dabartinius tikslus, siekius ir planus. 2. Įtraukite konkrečius žingsnius ir tarpinius tikslus, kurie padės įgyvendinti jūsų svajones. 3. Užsandarinkite laiškus laiko kapsulėje, kurią bus galima atidaryti po 1, 3, 5 metų arba per mokyklos baigimo susitikimą. 4. Po laiko kapsulės uždarymo diskutuokite su bendraklasiais, kaip tikslai ir planai gali keistis laikui bėgant. Ši veikla padės geriau suprasti savo ilgalaikius siekius ir primins, kaip svarbu prisitaikyti prie pokyčių, kai jūsų gyvenimo upė toliau teka. Veikla 2: Projektinis mokymasis Mokiniai dirba prie ilgalaikio projekto (pvz., mokslinio tyrimo, bendruomeninės iniciatyvos ar verslo plano kūrimo). Žingsniai: 1. Pasirinkti projekto temą ar dominančią sritį. 2. Suskaidyti projektą į mažesnes užduotis ir nustatyti terminus. 3. Paskirstyti vaidmenis ir atsakomybes grupėse. 4. Sukurti projekto planą su etapais ir reguliariais patikrinimo taškais. 5. Pristatyti galutinį projektą klasei. Veikla 3: Finansinio planavimo pratimas Mokiniai kuria finansinį planą, skirtą svarbiam gyvenimo įvykiui (pvz., studijoms universitete, verslo pradžia, automobilio įsigijimui).
--	---

	Žingsniai: • Nustatyti finansinį tikslą. • Ištirti su tikslu susijusias išlaidas. • Sukurti taupymo ir biudžeto planą, kad pasiektų užsibrėžtą tikslą. • Stebėti pažangą ir, jei reikia, koreguoti planą. Veikla 4: Simuliaciniai žaidimai Ištraukite mokinius į simuliacinius žaidimus, kuriuose reikia taikyti strateginį planavimą ir priimti sprendimus. Žingsniai: 1. Pasirinkti simuliacinį žaidimą (pvz., verslo strategijos žaidimą arba miesto kūrimo žaidimą). 2. Žaisti komandose, sutelkiant dėmesį į ilgalaikes strategijas. 3. Apgalvoti priimtus sprendimus ir planavimą žaidimo metu. 4. Aptarti išmoktas pamokas ir kaip jos taikomos realaus gyvenimo ilgalaikiam planavimui. Veikla 5: Verslo idėjos pristatymas Ištraukite mokinius į verslo idėjos pristatymo simuliaciją. Žingsniai: 1. Sukurti verslo planą: • Generuoti idėjas, pasirinkti vieną ir apibrėžti misiją, tikslinę rinką ir augimo strategiją. • Sukurti biudžetą bei 1, 3 ir 5 metų finansines prognozes. 2. Pristatyti verslo idėją: • Paruošti trumpą pristatymą su vizualinėmis priemonėmis. • Pristatyti klasei ir gauti grįžtamąjį ryšį. Ši veikla padeda mokiniams praktikuoti ilgalaikį planavimą ir ugdyti verslumo įgūdžius. Veikla 6: Mentorystės programa Supažindinkite mokinius su mentoriais, kurie padės jiems ugdyti ir pasiekti ilgalaikius tikslus. Žingsniai: 1. Parinkti mokiniams mentorius, atsižvelgiant į jų interesus ir tikslus. 2. Organizuoti reguliarius susitikimus, kuriuose aptariama pažanga ir iššūkiai. 3. Parengti asmeninį planą, remiantis mentoriaus patarimais. 4. Apgalvoti mentorystės patirtį ir, jei reikia, pakoreguoti tikslus. Šios veiklos padeda mokiniams praktiškai įsisavinti ilgalaikį planavimą, ugdyti esminius įgūdžius jų ateičiai ir įsitraukti į prasmingą mokymosi procesą.
--	---

VERTINIMO KRITERIJAI (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas	pagrindinis	aukštesnysis
	Žinios • Apibrėžti ilgalaikio planavimo sąvoką. • Identifikuoti ilgalaikių tikslų pavyzdžius skirtingose srityse (pvz., asmeninėje, akademinėje, karjeros). Supratimas • Paaiškinti ilgalaikio planavimo svarbą siekiant asmeninių ir karjeros tikslų. • Apibendrinti pagrindinius ilgalaikio planavimo aspektus (pvz., tikslų nustatymą, kritinį mąstymą, organizacinius įgūdžius).	Taikymas • Parengti asmeninį ilgalaikį planą, kuriame būtų aiškiai apibrėžti konkretūs tikslai, tarpiniai etapai ir strategijos. • Pritaikyti įvairius planavimo įrankius (pvz., Ganto diagramas, SWOT analizę) būsimo tikslo analizei ir planavimui. Analizė • Įvertinti ilgalaikio planavimo strategijų veiksmingumą, remiantis atvejo analize arba realaus gyvenimo situacija.	Sintezė • Sukurti išsamų ilgalaikį strateginį planą verslo ar organizaciniam scenarijui, integruojant tvarumo ir augimo tikslus. • Parengti detalų projekto planą, kuriame būtų numatyti terminai ir išteklių paskirstymas sudėtingam ilgalaikiam projektui. Vertinimas • Įvertinti bendraamžio ilgalaikį planą, analizuojant jo realumą, tikslų aiškumą ir suderinamumą su numatomais iššūkiais. • Įvertinti ilgalaikių planų tvarumą ir prisitaikomumą, atsižvelgiant į besikeičiančius aplinkos, ekonominius ar technologinius veiksnius.
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	Siūlomi vertinimo metodai: • Reflektyvusis vertinimas: Paprašykite mokinių apmąstyti savo ilgalaikio planavimo patirtį, išryškinant stipriąsias puses, tobulintinas sritis ir laikui bėgant atliktus koregavimus. • Bendraamžių grįžtamasis ryšys: Paprašykite mokinių pateikti konstruktyvius atsiliepimus apie vieni kitų ilgalaikius planus, daugiausia dėmesio skiriant aiškumui, realumui ir strateginiam suderinamumui. • Pristatymas:		

	Leiskite mokiniams pristatyti savo ilgalaikius planus žodžiu arba raštu, akcentuojant jų gebėjimą aiškiai perteikti sudėtingas idėjas, pagrįsti sprendimus ir atsakyti į klausimus. ● Reflektyvusis dienoraštis: Paprašykite mokinių rašyti dienoraštį, kuriame jie fiksuotų savo ilgalaikio planavimo patirtį, įgytas išvalgas ir laikui bėgant atliktus koregavimus. ● Portfolio: Skatinkite mokinius kaupti ir sudaryti savo darbų rinkinį, į kurį įeitų planai, refleksijos, analizės – taip atsispindėtų jų pažanga ilgalaikio planavimo įgūdžių ugdyme. Siūlomi vertinimo įrankiai: ● Testas arba viktorina: Daugelio pasirinkimų klausimai, skirti įvertinti ilgalaikio planavimo apibrėžimų ir pavyzdžių supratimą. ● Koncepcijų žemėlapis: Mokiniai sudaro vizualinį žemėlapi, kuriame pavaizduoja pagrindines ilgalaikio planavimo sąvokas. ● Trumpo atsakymo klausimai: Paprašykite mokinių savais žodžiais paaiškinti ilgalaikio planavimo svarbą. ● Atvejo analizė: Pateikite mokiniams atvejo analizę, kurioje jie turėtų sukurti ilgalaikį planą, naudodami planavimo įrankius, pvz., Ganto diagramas ar SSGG analizę. ● Projekto pasiūlymas ir ilgalaikė strategija: Paprašykite mokinių parengti išsamų ilgalaikį strateginį planą verslo ar asmeninei situacijai, įtraukiant terminus, etapus ir išteklių paskirstymą. Planas gali būti orientuotas į kompleksinį ilgalaikį projektą (pvz., socialinio verslo kūrimą arba 15 metų karjeros planavimą).
--	--

INOVATYVUMAS

INOVATYVUMO KOMPETENCIJA	Inovacija ir inovatyvumas yra susijusios sąvokos, tačiau jų reikšmės skiriasi. <u>Inovacija reiškia naujų idėjų, produktų, procesų ar metodų įdiegimą. Inovatyvumas, kita vertus, reiškia asmenų ar organizacijų norą ir gebėjimą priimti naujas idėjas ir pokyčius.</u> Tai yra bruožas arba savybė, apibūdinanti, kiek atviras asmuo ar organizacija yra eksperimentavimui su naujais būdais. Inovatyvumas taip pat gali reikšti gebėjimą kurti naujas idėjas ir sprendimus. Apibendrinant inovacija yra rezultatas – naujas produktas ar paslauga. Inovatyvumas yra mąstysena ir gebėjimas kurti naujoves.
MOKYMOSI REZULTATAI	Norėdami ugdyti inovatyvumo kompetenciją, mokiniai turėtų mokytis ir praktikuotis, kad įgytų inovatyvumo įgūdžių: ● rengti verslo planus

Temos reikalingos inovatyvumo kompetencijai ugdyti: Socialinių inovacijų supratimas Dizainas socialiniams verslininkams Nesėkmės kaip mokymosi įrankis Verslo modelių inovacijos Technologijų panaudojimas socialiniams pokyčiams: Tyrimai ir plėtra socialiniame versle Tendencijų analizė ir ateities prognozė Inovatyvios organizacinės kultūros kūrimas. Idėjų ir sprendimų sutelkimas Socialinio poveikio vertinimas ir inovacijos Elgsenos ekonomika ir socialinės inovacijos Tvarumas ir inovacijos Socialinių inovacijų politika ir propagavimas Sėkmingų socialinių inovacijų pavyzdžių tyrimai	• organizuoti renginius (visas administravimo ir logistikos paslaugas) • įgyvendinti prekės ženklo kampaniją (jie sukuria logotipus ir ženklina standus) • analizuoti rinkas ir formuoti kainas (namų daiktų pardavimas) • tobulinti derybų įgūdžius ir rinkodaros metodus (sudaryti palankias sąlygas, siūlyti 2+1 paketus) • valdyti žiniasklaidą ir ryšius su visuomene (socialinės žiniasklaidos tinklai ir ryšiai su visuomene) • ugdyti problemų sprendimo įgūdžius • taikyti įvairias mokymosi strategijas • tobulinti įgūdžius interaktyviais ir novatoriškais būdais • skatinti pilietinį įsitraukimą • daryti įtaką elgsenos pokyčiams • šviesti mokinius konkrečiu klausimu
VEIKLOS	1. Garažų išpardavimo renginys – antrinių žaliavų perdirbimo iniciatyva Garažo išpardavimo renginį mokiniai gali organizuoti kaip verslumo/inovatyvumo programos dalį. Jis įgyvendinamas iš anksto numatytoje vietoje, pvz., mokykloje ar miesto prekybos centre. Garažo išpardavimo iniciatyva leidžia mokiniams praktikoje išbandyti verslumo idėjas, mokytis per patirtį ir sukurti pozityvią atmosferą, skatinant žmones atnešti nenaudojamus daiktus, dėvėtus drabužius, knygas, žaislus ir kt. Tai padeda mokiniams suprasti „kainos“ ir „vertės“ sąvokas, parduodant savo asmeninius daiktus. Viso proceso metu mokiniai ugdo komunikacijos strategijas: valdo mokyklos interneto svetainę ir socialinius tinklus, kuria ir platina skrajutes, naudoja įvairius įrankius, kad pritrauktų daugiau lankytojų. Padedami mokytojų, mokiniai skatinami ugdyti vadovavimo, komandų formavimo, bendradarbiavimo ir organizacinius įgūdžius. 2. Socialinių įmonių lankymas (informavimas)

	Mokyklų bendruomenės įsitraukimo programos – tai partnerystės tarp mokyklų ir įmonių, organizacijų, bendrovių. Bendruomenės įsitraukimo programos mokykloms padeda gilinti ryšius tarp mokinių ir jų gyvenamosios aplinkos bendruomenių. Mūsų atveju, socialinio verslumo (SV) pamokose ši programa suteikia galimybę aplankyti socialines įmones kaip akademinio mokymosi dalį. Mokyklų bendruomenės įsitraukimo programų svarba slypi abipusėje naudoje tiek švietimo institucijai, tiek partnerinei organizacijai. Būtent ši nauda stiprina partnerystę ir skatina teigiamus pokyčius bendruomenėje.		
MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI	1.1 Problemų medis „Problemos medžio“ technika naudojama siekiant tiksliai apibrėžti ir suprasti konkrečią problemą, išsiaiškinti jos priežastis ir pasekmes. Veiklos eiga: suformuojamos trys komandos po 5 mokinius. Kiekviena komanda identifikuoja konkrečią problemą, kuriai turi sukurti tinkamą sprendimą. 1.2 „5 Kodėl“ Ši technika padeda identifikuoti net sudėtingų problemų priežastis ir įvertinti, kur galima įsikišti priežasčių grandinėje. Užduotis: pasirinkite vieną pagrindinę priežastį ir suformuluokite klausimą „Kodėl?“. Pabrėžkite, kaip svarbu tiksliai nustatyti, kas prisideda prie problemos atsiradimo ir kas yra su ja tiesiogiai ar netiesiogiai susijęs. 2.1 Gyvoji biblioteka Socialinio verslumo (SV) gyvoji biblioteka būtų organizuojama tradicinės bibliotekos principu, kur „Skaitytojai“ skolinasi „Knygas“, kurios šiuo atveju yra žmonės – savanoriai, dalijantys savo gyvenimišką patirtį ir požiūrį. Gyvosios knygos – tai įmonių, dalyvaujančių mokyklų bendruomenės įsitraukimo programose, atstovai, kurie dalijasi teigiamomis ir neigiamomis patirtimis iš savo įmonių veiklos. Nauda mokiniams: suvokia realias verslo situacijas ir iššūkius, mokosi iš patirties, o ne tik teorinių žinių, geriau supranta socialinio verslumo reikšmę.		
VERTINIMO KRITERIJA (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas Mokinys gali: • Paaiškinti užduotį • Pateikti savo požiūrį ir pristatyti bent vieną inovatyvią idėją • Atsakyti į pagrindinius	pagrindinis Mokinys gali: • Sukurti užduoties įgyvendinimo tvarkaraštį • Atskirti bent dvi skirtingas nuomones • Bendrauti su kitais	aukštesnysis Mokinys gali: • Sukurti aiškų įvykių tvarkaraštį • Parengti išsamų verslo planą • Bendrauti ir bendradarbiauti su kitais asmenimis,

	verslo plano klausimus • Identifikuoti asmenis, susijusius su užduotimi • Paaiškinti laiko rėmus	asmenimis, dalyvaujančiais idėjos įgyvendinime • Parengti pagrindinį verslo ir finansų planą	susijusiais su idėja • Pristatyti ir argumentuotai pagrįsti idėją prieš auditoriją
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	• Internetinė apklausa – grįžtamasis ryšys apie veiklas • Projektas • Portfolio • Pristatymas • Įsivertinimas • Esė		

ATSAKOMYBĖ

ATSAKOMYBĖS KOMPETENCIJA	Atsakomybė yra pagrindinė sąvoka mokykliniame ugdyme. Tai plati sąvoka, nes ji apima skirtingas atsakomybės formas. Iš tiesų, atsakomybė yra ne tik etikos klausimas, bet ir bendras mokinių bei mokytojų veiklos rezultatas. Šiais laikais ypatingas dėmesys skiriamas socialinei ir pilietinei atsakomybei bei jų įtakai mokyklos aplinkai. Pagal Kembridžo žodyną, <i>atsakomybė</i> yra „kažkas, kas yra tavo darbas ar pareiga“. Turėti atsakomybę reiškia „būti kam nors autoritetu ir turėti pareigą užtikrinti, kad tam tikri dalykai būtų atlikti“. Socialinės atsakomybės teorija pirmiausia taikoma įmonėms. Socialinė atsakomybė veikia remiantis ekonominių interesų ir socialinių tikslų dvilypumu. Taikant ją mokykloms, kurios ekonominius išteklius valdo tik išlaidų valdymo srityje, socialinė atsakomybė gali būti apibrėžiama kaip socialinių taisyklių ir vaidmenų lūkesčių laikymasis. Šios taisyklės daro įtaką įvairiems psichosocialiniams kintamiesiems, pavyzdžiui, bendradarbiavimui, pagarbai kitiems ir teigiamoms socialinės sąveikos formoms. Pilietinė atsakomybė apibrėžiama kaip „piliečio atsakomybė“. Ji apima veiksmus ir nuostatas, susijusias su demokratiniu valdymu ir socialiniu dalyvavimu.
MOKYMOSI REZULTATAI Temos reikalingos atsakomybės kompetencijai ugdyti: Asmeninė atskaitomybė Laiko valdymas Etiškas sprendimų priėmimas	Norėdami ugdyti atsakomybės kompetenciją, mokiniai turėtų mokytis ir praktikuoti, kad įgytų atsakomybės įgūdžių: • aiškiai išdėstyti elgesio, akademinių rezultatų ir darbo grupėje lūkesčius. • skatinti mokinius išsikelti tikslus ir priimti atsakomybę už jų įgyvendinimą; • įvardyti problemas, ieškoti sprendimų ir priimti atsakomybę už savo indėlį;

Bendradarbiavimas ir komandinis darbas Finansinė atsakomybė Socialinė atsakomybė	• įgyvendinti tarpusavio vertinimo sistemas, kai mokiniai vertina vieni kitų darbą, skatinant atsakomybę bendraamžių grupėje; • gebėti praktiškai vykdyti įsipareigojimus, kai jiems priskiriami konkretūs vaidmenys ir atsakomybė, pavyzdžiui, grupės vadovo, medžiagų tvarkytojo ir kt; • imtis lyderio vaidmens ir būti atsakingam už savo indėlį; • gebėti priimti sprendimus ir aptarti galimas savo pasirinkimų pasekmes; • reikšti savo nuomonę ir dalyvauti pagarbiose diskusijose, įtvirtinant atsakomybės už kito požiūrį svarbą; • gebėti mokytis iš nesėkmių ir atkakliai įveikti iššūkius; • gebėti imtis lyderio vaidmens įvairiose veiklose ar grupiniuose projektuose, kad galėtų praktikuoti atsakomybę palankioje aplinkoje.
VEIKLOS	Veikla 1 Dienoraščio rašymas: apmąstykite asmeninę atsakomybę namuose, mokykloje ir bendruomenėje bei pasiskirstykite vaidmenimis – kaip elgtis atsakingai įvairiose situacijose, o po to išsikelkite asmeninius tikslus, susiejančius atsakomybę su asmeniniu augimu. Veikla 2 Tema: Socialinė atsakomybė: kviestiniai pranešėjai arba vaizdo įrašai, kuriuose aptariama, kaip svarbu būti atsakingais piliečiais bendruomenėje, vykdyti grupinius projektus, suplanuoti ir atlikti visuomenei naudingą veiklą, diskutuoti arba aptarti etines dilemas ir atsakingą sprendimų priėmimą. Veikla 3 Atsakomybė už aplinkos apsaugą: Išvyka arba virtualus turas į vietinį perdirbimo centrą, kur mokiniai aptaria aplinkosaugos problemas. Po vizito jie kuria plakatus ir rengia pristatymus apie aplinkai atsakingą elgesį. Mokykla organizuoja sodinimo ir aplinkos tvarkymo veiklas, įtraukdama mokinių šeimas ir pabrėždama atsakomybę už gamtą. Veikla 4 Literatūra ir refleksija Skaityti literatūrą ar istorijas, kuriose veikėjai demonstruoja atsakomybę. Po to mokiniai rašo esė, reflektuodami apie asmeninį augimą suprantant atsakomybę, susiedami literatūrą su realaus gyvenimo pavyzdžiais.
MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI	Paskaita Vaidmenų žaidimai Grupiniai projektai / Bendradarbiaujantis mokymasis Išvykos / Virtualūs turai Literatūra ir pasakojimai Patirtinis mokymasis Refleksija ir dienoraščiai Debatai ir diskusijos

VERTINIMO KRITERIJAI (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas	pagrindinis	aukštesnysis
	Iš dalies apibrėžia atsakomybę ribotame kontekste - Parodo, kad iš esmės supranta jos svarbą	Efektyviai taiko atsakingą sprendimų priėmimą daugumoje scenarijų - Parodo supratimą praktinėse situacijose	Nuodugniai analizuoja etines dilemas ir priima pagrįstus, atsakingus sprendimus - demonstruoja išskirtinius problemų sprendimo įgūdžius atsakingomis aplinkybėmis.
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	Klausimynai Stebėjimai Portfolio Rezultatais pagrįstas vertinimas Vaidmenų žaidimai ir simuliacijos Reflektyvūs dienoraščiai Interviu ir tikslinės grupės Atvejų analizės ir scenarijai Elgesio kontroliniai sąrašai Viešieji pristatymai		

KRITINIS MĄSTYMAS

KRITINIO MĄSTYMO KOMPETENCIJA	Kritinis mąstymas apima konstruktyvų samprotavimą, siekiant suprasti žinias ir įgyti perspektyvą, o tai gali būti teigiamas procesas. Klausinėjant ir kuriant naujas idėjas remiantis turimomis žiniomis, kritinis mąstymas leidžia priimti savarankiškus sprendimus ir sumažina nereikalingų klaidų tikimybę. Jis pagerina sprendimų priėmimą, skatindamas savitiriamąjį požiūrį, užtikrindamas, kad asmenys būtų gerai informuoti, ir suteikdamas jiems problemų sprendimo įgūdžių per smalsumą, tyrimus ir modelių atpažinimą.
MOKYMOSI REZULTATAI Temos reikalingos kritinio mąstymo kompetencijai ugdyti: Socialinių problemų identifikavimas Kritinė verslo modelių analizė Suinteresuotųjų šalių analizė Etiškų sprendimų priėmimas	Norėdami ugdyti kritinio mąstymo kompetenciją, mokiniai turėtų mokytis ir praktikuoti, kad įgytų kritinio mąstymo įgūdžių: • Suprasti pamokos temas ir atlikti tyrimus • Lavinti diskusijų įgūdžius per konstruktyvius debatus ir argumentų kūrimą • Vertinti argumentus iš skirtingų perspektyvų diskutuojant prieštarą temomis • Taikyti ekonominį mąstymą sprendžiant realias ekonomines problemas • Ugdyti atsakomybę, bendradarbiavimą, klausymąsi, kritinį mąstymą ir komunikaciją

Socialinė inovacija ir kūrybiškumas Komunikacija ir įtikinimas Derybos ir konfliktų sprendimas Bendruomenės įsitraukimas ir įgalinimas Atvejų analizės ir realūs pavyzdžiai	• Tobulinti problemų sprendimo įgūdžius		
VEIKLOS	Veikla 1: Jaunimo nedarbas Individualūs tyrimai ir darbas grupėse: Mokiniai suskirstomi į grupes ir rotacijos principu atsakinėja į klausimus apie nedarbą, ypatingą dėmesį skirdami jaunimo nedarbui. Jie nagrinėja emigracijos priežastis, pasekmes, prevencines priemones, visuomenės ir valdžios veiksmus. Mokiniai diskutuoja ir debatuoja apie pateiktus atsakymus, žymi sutikimą ar nesutikimą ir dalijasi savo mintimis. Veikla baigiama grupės grįžtamuoju ryšiu, apibendrinant įgytas išvagas, reflektuojant apie temos svarbą ir svarstant hipotetinius sprendimų priėmimo scenarijus. NAMŲ DARBAS. Mokiniai ruošiasi debatams tema „Jaunimo emigracija“, suprasdami debatų taisykles, argumentaciją ir kontrargumentaciją. Jie sudaro tris grupes, kurių kiekviena elektroniniu paštu gauna tą patį scenarijų, kuriame išsamiai aprašomos užimtumo strategijos, kuriomis siekiama ekonomikos augimo, nedarbo mažinimo ir gyvenimo lygio gerinimo. Be to, kiekviena grupė pasirenka vieną iš penkių siūlomų debatų temos sprendimų, papildydama savo pasirinkimą savarankišku temos tyrimu. Moksleiviai suskirstomi į tris grupes ir diskutuoja apie jaunimo imigraciją, atsižvelgdami į esamas užimtumo strategijas, kuriomis siekiama mažinti nedarbą ir gerinti gyvenimo lygį. Kiekviena grupė pasirenka vieną iš penkių siūlomų sprendimų ir parengia argumentus, paskiria vadovą ir bendrai nusprendžia dėl trijų pagrindinių argumentų. Kiekvieno sprendimo aptarimas trunka 10 minučių, dalyviai pristato sprendimus, aptaria ir balsuoja. Refleksiniais klausimais įvertinamas dalyvavimas, nuomonės, stipriausi argumentai, asmeninės pozicijos ir įgūdžiai, įgyti per debatų patirtį.		
MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI	Grupinis darbas Minčių lietus Diskusija Tyrimas Debatai		
VERTINIMO KRITERIJAI (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas	pagrindinis	aukštesnysis

	Parodo supratimą apie priskirtą temą atlikdamas tyrimus. Aiškiai paaiškina pagrindines su tema susijusias sąvokas. Pateikia svarbią informaciją, pagrindžiančią argumentus debatuose. Aktyviai dalyvauja grupinėse diskusijose ir bendradarbiauja. Laikosi pagrindinių debatų etikos taisyklių, pavyzdžiui, klausosi kitų ir kalba paeiliui.	Atlieka išsamų tyrimą priskirta tema, naudodamas įvairius šaltinius. Efektyviai analizuoja ir sintetina informaciją, kad suformuluotų nuoseklius argumentus. Aiškiai ir logiškai pateikia argumentus debatų metu Dalyvauja kritiniame mąstyme, vertindamas prieštarigus požiūrius ir atsakydamas į kontrargumentus. Demonstruoja efektyvius bendravimo įgūdžius, aiškiai ir įtikinamai išreikšdamas idėjas, laikydamasis pagarbos principų.	Demonstruoja gilų supratimą apie priskirtą temą, įskaitant jos niuansus ir sudėtingumą. Atlieka nuodugnų tyrimą, kritiškai vertindamas šaltinių patikimumą ir aktualumą. Formuluoja sudėtingus argumentus, pagrįstus įrodymais ir ekspertų nuomonėmis. Numato ir veiksmingai atremia kontrargumentus debatuose. Demonstruoja stiprius lyderystės įgūdžius, vadovaudamas grupės diskusijoms ir skatindamas produktyvų bendradarbiavimą. Pasižymi kūrybiškumu ir originalumu, siūlydamas inovatyvius sprendimus ar perspektyvas debatuose.
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	• Internetinė apklausa – grįžtamasis ryšys apie veiklas • Tyrimų projektas • Portfolio • Pristatymai • Įsivertinimas		

KOMUNIKAVIMAS

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA	Komunikavimo kompetencija reiškia gebėjimą kurti, perduoti ir suprasti žinias (faktus, nuostatas ar asmeninius įsitikinimus) bei etiškai naudoti žodinės ir nežodinės komunikavimo priemones bei technologijas. Socialinio verslumo kontekste mokiniai turi ugdyti stiprius komunikavimo įgūdžius, kad galėtų įgyvendinti kelis svarbius tikslus. Komunikavimo kompetencija socialiniame verslume apima platų įgūdžių spektrą, įskaitant efektyvią komunikaciją, lyderystę, komandinį darbą, viešąjį kalbėjimą, gebėjimą kurti ir valdyti inovatyvias bei tvarias socialines įmones.
MOKYMOSI REZULTATAI Temos reikalingos komunikavimo kompetencijai ugdyti: Efektyvus pasakojimas Empatijos vaidmuo Suinteresuotųjų šalių įtraukimas Skaitmeninė komunikacija Įtikinamoji komunikacija, Konfliktų sprendimas ir derybų įgūdžiai Komunikavimas krizių metu Viešasis kalbėjimas ir pristatymų įgūdžiai Tinklo ir ryšių kūrimas Etiška komunikacija Partnerystės skatinimas Vizualinė komunikacija socialiniuose versluose Grįžtamasis ryšys ir jo panaudojimas Socialinių medijų strategijos socialiniam poveikiui užtikrinti	Norėdami ugdyti komunikavimo kompetenciją, mokiniai turėtų mokytis ir praktikuoti, kad įgytų komunikavimo įgūdžių: • Aiškiai ir glaustai išreikšti savo idėjas, pristatant socialinio verslo koncepciją ar aiškinant savo verslo modelio socialinį poveikį. • Aktyviai klausytis, įsitraukti į diskusijas su kitais, rodyti empatiją bei stengtis suprasti jų požiūrį, rūpesčius ir poreikius grupinėse veiklose. • Sudominti auditoriją ir efektyviai perteikti informaciją, naudojant vizualines priemones, skaidres ir multimedijos įrankius. • Tobulinti gebėjimą naudotis skaitmeninėmis platformomis ir įrankiais, siekiant komunikuoti apie socialinės atsakomybės iniciatyvas, skatinti socialinį verslumą ar reklamuoti lėšų rinkimo renginius. • Gebėti sklandžiai dirbti komandoje, gerbti savo bendraamžius, priimti įvairias idėjas ir sprendimus, rodyti pozityvų požiūrį bei siekti bendro sutarimo.
VEIKLOS	Veikla 1. Klasės/grupės diskusijos ir debatai. Grupinių diskusijų organizavimas įvairiomis socialinio verslumo temomis, tokiomis kaip socialinių problemų identifikavimas, inovatyvių sprendimų paieškos ar diskusijos apie etines dilemas. Veikla 2. Vaidmenų žaidimo scenarijai. Mokiniais paskiriami socialinio verslumo vaidmenys, tokie kaip socialinis verslininkas, investuotojas, bendruomenės narys. Mokiniai dalyvauja vaidmenų žaidimuose, kurie reikalauja efektyvios komunikacijos ir derybų įgūdžių.

	Veikla 3. Bendruomenės įsitraukimo projektai. Mokiniai organizuoja lėšų rinkimo renginius ar savanorystės kampanijas vietos bendruomenėse, kuriose jie praktikuoja komunikacijos, komandinio darbo ir lyderystės įgūdžius realiose situacijose. Veikla 4. Bendradarbiavimo projektai. Mokiniai dirba komandose, kad sukurtų socialinio verslo idėją, parengtų verslo planą ir pristatytų jį klasei.		
MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI	• Vaidmenų žaidimai • Grupinės diskusijos • Pamokų veiklos, skatinančios aktyvų klausymąsi: debatai • Bendradarbiavimo projektai • Multimedijos pristatymai • Vaizdo įrašai ir jų analizė • Bendraamžių grįžtamasis ryšys ir refleksija		
VERTINIMO KRITERIJAI (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas	pagrindinis	aukštesnysis
	Pristatyti pagrindines komunikacijos sąvokas ir pateikti paprastus klausimus, prašant mokinių išvardyti komunikacijos tipus, naudojamus versle. Mokiniai aiškina komunikacijos principus ir jų svarbą verslume.	Taikyti komunikacijos įgūdžius realiose arba simuliuotose situacijose. Išskaidyti komunikacijos procesus ir identifikuoti jų stipriąsias bei silpnąsias puses.	Vertinti įvairių komunikacijos strategijų efektyvumą. Kurti kalbas ir taikyti naujas ar originalias komunikacijos strategijas bei turinį, siekiant geriausių rezultatų.
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	• Trumpas esė rašymas („Efektyvi komunikacija verslume“) • Diskusija apie efektyvią ir neefektyvią komunikaciją • Vaidmenų žaidimo scenarijus • Komunikavimo strategijų analizė • Skirtingų komunikacijos stilių vertinimas • Apklausos vykdymas (sinteresuotųjų šalių) • Duomenų analizė • Pristatymas (įtikinamos komunikacijos demonstravimas)		

DUOMENŲ ANALIZĖ

DUOMENŲ ANALIZĖS KOMPETENCIJA	Duomenų analizės kompetencija reiškia gebėjimą efektyviai interpretuoti, apdoroti ir gauti išvalgas iš duomenų. Ši kompetencija apima techninius įgūdžius, srities žinias, kritinį mąstymą, komunikaciją ir problemų sprendimo gebėjimus. Techniniai įgūdžiai reikalingi darbui su programavimo kalbomis, duomenų
-------------------------------	--

	vizualizavimo įrankiais ir duomenų apdorojimo metodais. Srities žinios padeda suprasti konkrečią industriją ar sritį, kurioje atliekama duomenų analizė, atpažinti dėsningumus ir interpretuoti rezultatus. Kritinis mąstymas svarbus duomenų vertinimui, klaidų ar šališkumo identifikavimui, hipotezių formulavimui ir jų tikrinimui. Komunikacija reikalinga išvadų interpretavimui, aiškių ataskaitų rašymui, patrauklių pristatymų kūrimui bei sudėtingų techninių sąvokų paaiškinimui paprastais terminais. Problemų sprendimo įgūdžiai leidžia identifikuoti verslo problemas ar galimybes, kurios gali būti išspręstos taikant duomenų analizę. Tinkamų metodologijų taikymas padeda spręsti problemas ir pateikti veiksmingas įžvalgas.
MOKYMOSI REZULTATAI Temos reikalingos duomenų analizės kompetencijai ugdyti: Duomenų analizės pagrindai Duomenų rinkimas Tyriminė duomenų analizė Statistinė analizė Duomenų perteikimas ir komunikacija Duomenų etika Duomenų sritis (konkrečios industrijos kontekstas) Praktinis duomenų taikymas	Norėdami ugdyti duomenų analizės kompetenciją, mokiniai turėtų išmokti ir praktiškai išbandyti pagrindinius duomenų analizės įgūdžius: • Gebėjimas rinkti tinkamus duomenis iš įvairių šaltinių ir formatų, užtikrinant jų kokybę ir tinkamumą analizei. • Gebėjimas taikyti statistinius metodus ir analitines technikas, analizuoti ir aprašyti duomenis. • Gebėjimas kurti informatyvias duomenų vizualizacijas, pavyzdžiui, naudojant diagramas, grafikus ir kitas grafines priemones. • Išvystyti įgūdžiai dirbant su programavimo kalbomis ir skaitmeniniais įrankiais. • Gebėjimas vertinti duomenis ir daryti reikšmingas įžvalgas. • Gebėjimas formuluoti hipotezes ir spręsti problemas. • Gebėjimas interpretuoti rezultatus ir priimti profesionalius sprendimus. • Supratimas apie etinius duomenų rinkimo, analizės ir interpretavimo aspektus. • Gebėjimas pristatyti išvadas, rašyti ataskaitas, rengti patrauklius pristatymus ir pan.
VEIKLOS	Veikla 1 Rinkos tyrimas: mokiniai gauna užduotį atlikti rinkos tyrimą, naudodami įvairius duomenų šaltinius ir analizuodami rinkos tendencijas. Mokiniai mokosi rinkti duomenis, organizuoti apklausas, taikyti duomenų analizės metodus, identifikuoti rinkos galimybes savo verslui. Mokykla bendradarbiauja su „Junior Achievement“, o mokiniai, atsižvelgdami į bendruomenės poreikius, mokykloje steigia mažas įmones. Veikla 2 Vartotojų analizė: mokiniai turi identifikuoti rinkodaros strategijas ir nustatyti vartotojų grupes, remdamiesi demografinėmis, psichografinėmis ir elgsenos ypatumais ir pristatyti, kokias rinkodaros strategijas galima taikyti. Veikla 3

	Finansinės analizės praktika: mokiniai gauna finansinius duomenis, tokius kaip pardavimų pajamos, išlaidos ir pelno maržos, iš realių arba imitacinių verslų. Mokiniai analizuoja finansines ataskaitas, apskaičiuoja pagrindinius finansinius rodiklius, identifikuoja sritis, kuriose galima optimizuoti išlaidas ar padidinti pajamas. Veikla 4 Verslumo atvejų analizė: mokiniai gauna užduotį analizuoti sėkmingo arba nesėkmingo verslo duomenis. Remdamiesi surinkta informacija, jie pristato išvadas apie verslo sėkmės ar nesėkmės priežastis. Mokiniai taip pat susitinka su vietos verslininku ir atlieka interviu apie verslo sėkmę. Veikla 5 Socialinių medijų dirbtuvės: mokiniai gauna užduotį analizuoti vartotojų įsitraukimą ir įvertinti socialinių medijų rinkodaros pastangų poveikį. Mokiniai analizuoja socialinių medijų duomenis ir pristato savo rinkodaros strategijas klasės draugams.		
MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI	Tarpdalykinis mokymasis – keli dalykai dėstomi taikant duomenų analizę. Patirtinis mokymasis – darbas su realiais projektais ar atvejų analizėmis, taikant duomenų analizę verslumo ugdyme. Susitikimai su verslininkais – galimybė mokiniams bendrauti su profesionalais ir mokytis iš realių pavyzdžių. Debatai – diskusijos apie esamas rinkos problemas ir duomenų pristatymas. Skaitmeninės dirbtuvės – skaitmeninių įgūdžių ugdymas, dirbant su įvairiomis programomis, reikalingomis duomenų analizei. Projektinis mokymasis – projektų skyrimas, orientuotas į rinkos tyrimus, finansinę analizę, verslo modeliavimą ar klientų segmentaciją, naudojant realius ar imituotus duomenis. Simuliaciniai žaidimai – verslumo scenarijų imitacija, kurioje mokiniai turi taikyti duomenų analizės įgūdžius priimdami strateginius sprendimus. Probleminis mokymasis – realių verslumo problemų ar scenarijų pateikimas, kuriuose mokiniai turi atlikti duomenų analizę ir rasti sprendimus. Bendradarbiavimu grįstas mokymasis – komandinis darbas, reikalaujantis duomenų analizės verslo kontekste, skatinantis žinių dalijimąsi, bendradarbiavimą ir verslumo iššūkių sprendimą. Refleksija – grįžtamojo ryšio įtraukimas į mokymosi procesą, kai mokiniai gali apmąstyti savo duomenų analizės patirtį, įvertinti savo problemų sprendimo būdus ir gauti konstruktyvų grįžtamąjį ryšį iš kolegų.		
VERTINIMO KRITERIJAI (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas	pagrindinis	aukštesnysis
	Atpažinti ir prisiminti pagrindines su duomenų analize	Taikyti duomenų analizės technikas vaidmenų scenarijuose –	Įvertinti duomenų ir atliktos analizės

	susijusias sąvokas, tokias kaip duomenų tipų apibrėžimai (kokybiniai / kiekybiniai), pagrindiniai statistiniai matavimai, duomenų analizės skaitmeniniai įrankiai. Demonstruoti supratimą apie duomenų analizės kontekstus. Taikyti skirtingas duomenų vizualizacijos technikas.	apskaičiuoti vidurkius, kurti diagramas, atlikti apklausas duomenų rinkimui ir taikyti tinkamus analizės metodus. Naudoti skaitmeninius įrankius duomenų apdorojimui. Identifikuoti duomenų koreliacijas ir tendencijas. Palyginti skirtingus duomenų rinkinius ir daryti išvadas.	patikimumą bei tikslumą. Analizuoti skirtingų duomenų pateikimo būdų efektyvumą. Daryti išvadas remiantis atlikta analize ir svarstyti alternatyvius paaiškinimus. Įgyvendinti duomenų analizės projektus. Pristatyti gautas išvalgas iš surinktų duomenų ir pateikti jas suinteresuotosioms šalims.
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	• Klausimynas • Kartografavimas (statistinio žemėlapių kūrimas pagal pateiktus duomenis) • Apklausos • Lyginamoji analizė • Reflektyvios esė pagal pateiktus duomenis • Pristatymai		

FINANSINIS RAŠTINGUMAS

FINANSINIO RAŠTINGUMO KOMPETENCIJA	Finansinis raštingumas reiškia gebėjimą suprasti pagrindinę su finansais susijusią terminologiją (biudžetas, finansavimas, apmokestinimas, finansinis planavimas, pajamos, pinigai, kaina, pirkimai, mokėjimai, sandoriai) bei mokėti taikyti įvairius finansinius įgūdžius, tokius kaip biudžeto sudarymas, investavimas, skolų valdymas ir pagrįstų finansinių sprendimų priėmimas. Jis apima žinias ir gebėjimus tinkamai orientuotis asmeninių ir verslo finansų valdyme. Socialinio verslumo kontekste finansinis raštingumas yra itin svarbus dėl kelių priežasčių. Socialiniai verslininkai turi priimti pagrįstus finansinius sprendimus, kad galėtų efektyviai valdyti savo verslą, paskirstyti išteklius ir užtikrinti ilgalaikį tvarumą. Finansinis
--	--

	raštingumas padeda jiems suprasti finansines ataskaitas, analizuoti pinigų srautus ir priimti sprendimus dėl finansavimo galimybių. Finansinis raštingumas suteikia socialiniams verslininkams galimybę nustatyti realius finansinius tikslus, kurti ir valdyti biudžetus bei įvertinti savo verslo finansinę būklę. Jis taip pat atlieka svarbų vaidmenį rizikos valdyme, padėdamas verslininkams priimti sprendimus, galinčius prisidėti prie jų verslo sėkmės ir augimo. Apskritai, stiprus finansinio raštingumo pagrindas yra būtinas, kad verslininkai galėtų efektyviai orientuotis finansiniuose verslo valdymo aspektuose.
MOKYMOSI REZULTATAI Temos reikalingos finansinio raštingumo kompetencijai ugdyti Biudžetas Finansavimas Apmokestinimas Finansinis planavimas Pajamos Pinigai Kaina Pirkimai Mokėjimai Sandoriai	Norėdami ugdyti finansinio raštingumo kompetenciją, mokiniai turėtų išmokyti ir praktiškai išbandyti pagrindinius finansinio raštingumo įgūdžius: • Suprasti ir aiškiai atskirti pagrindines finansines sąvokas: biudžetas, finansavimas, apmokestinimas, finansinis planavimas, pajamos, pinigai, kaina, pirkimai, mokėjimai, sandoriai. • Naudoti alternatyvių sąnaudų ir lyginamojo pranašumo koncepcijas, aiškinant, kodėl vyksta mainai tarp asmenų, regionų ir valstybių. • Naudoti finansinius rodiklius, lyginant savo vertę kuriančios veiklos finansinę būklę su konkurentų. • Atsakingai sudaryti paprastą namų ūkio biudžetą. • Parengti finansinį ir ekonominį ilgalaikio tvarumo planą savo (ar komandos) vertę kuriančiai veiklai. • Priimti finansinius sprendimus, atsižvelgiant į skirtingų šalių ir teritorijų mokesčių sistemas. • Sukurti finansinį planą, kuriame būtų nurodyti trumpalaikiai ir ilgalaikiai finansiniai tikslai. • Užtikrintai vykdyti sandorius skirtingomis valiutomis.
VEIKLOS	Veikla 1. Virtualios įmonės įkūrimas Mokiniai dirba grupėse, kurioms pavesta sukurti virtualią įmonę. Mokiniai atlieka rinkos tyrimą, siekiant nustatyti klientų poreikius ir pageidavimus, kad būtų sukurta virtuali įmonė. Komanda turi parengti verslo planą, kuriame būtų aprašyta: produktas / paslauga, rinkos analizė, konkurencinė analizė, rinkodaros strategijos, finansinės prognozės. Mokiniai pasidalija atsakomybėmis, pavyzdžiui: rinkodaros vadovas, finansininkas, produkto kūrėjas, pardavimų vadovas. Kiekviena komanda sudaro biudžetą, įtraukdama planuojamas pajamas ir išlaidas. Po tam tikro laiko mokiniai paruošia ir analizuoja finansines ataskaitas, tokias kaip: pelno (nuostolių) ataskaita, balansas, pinigų srautų ataskaita. Mokiniai dalyvauja dirbtuvėse, kuriose nagrinėja rinkodaros problemas. Po to vyksta bendraamžių peržiūros sesijos, kuriose komandos reflektuoja ir vertina viena kitos virtualias įmones.

Mokykloje įsteigus virtualią įmonę, mokiniai gali dinamiškai ir įdomiai mokytis finansinio raštingumo, taikydami teorines sąvokas praktiniams realaus pasaulio scenarijams. Tai suteikia holistinę mokymosi patirtį, kuri pranoksta tradicinius klasės metodus.

Virtualios įmonės įkūrimas mokykloje gali būti labai naudingas mokiniams mokantis finansinio raštingumo ir siekiant mokymosi rezultatų.

Dirbdami virtualioje įmonėje mokiniai galės praktiškai pritaikyti pagrindines finansinio raštingumo sąvokas. Vadovaudami virtualiai įmonei mokiniai įgis praktinės finansų valdymo patirties. Mokiniai taikys klasėje išmoktas teorines finansų sąvokas realiems scenarijams, taip sustiprindami savo supratimą.

Mokiniai įgis praktinių biudžeto sudarymo ir finansų planavimo įgūdžių. Jie sudarys savo virtualių įmonių biudžetus, efektyviai paskirstydami išteklius. Ši patirtis padės jiems išsiugdyti biudžeto sudarymo įgūdžius, suprasti finansų planavimo svarbą ir priimti pagrįstus sprendimus dėl išlaidų ir investicijų.

Virtualioje įmonėje mokiniai supras, kad verslumas susijęs su rizika, o vadovaudamas virtualiai įmonei susidurs su įvairiais iššūkiais. Ši patirtis išmokys juos vertinti riziką, priimti strateginius sprendimus ir suprasti savo pasirinkimų pasekmes.

Vadovaudami virtualiai įmonei, mokiniai turės priimti sprendimus, susijusius su produktų kūrimu, rinkodara ir finansų valdymu. Šis procesas padės jiems tobulinti sprendimų priėmimo įgūdžius ir apsvarstyti finansines pasekmes.

Mokiniai bus atsakingi už savo virtualių įmonių finansinių ataskaitų, tokių kaip pajamų ataskaitos ir balansai, kūrimą ir analizę. Ši praktinė patirtis padės geriau suprasti finansines ataskaitas ir jų reikšmę vertinant įmonės finansinę būklę.

Virtualios įmonės veikla paskatins mokinius mąstyti kaip verslininkus. Jie sužinos apie pajamų generavimą, išlaidų kontrolę ir pelno maksimizavimą, taip ugdydami verslumo mąstyseną, kuri gali būti vertinga įvairiose gyvenimo srityse.

Dirbdami virtualioje įmonėje mokiniai supras, kad virtualios įmonės gali susidurti su tokiais pat iššūkiais, su kokiais susiduria realios įmonės, pavyzdžiui, rinkos svyravimais, konkurencija ir ekonominiais pokyčiais. Susidurdami su šiais iššūkiais mokiniai pajunta verslo pasaulio sudėtingumą.

Jei virtualioji įmonė patiria nesėkmių, mokiniai apmąstys jų priežastis ir mokysis iš klaidų kontroliuojamoje aplinkoje. Šis refleksijos procesas yra labai svarbus asmeniniam ir profesiniam augimui.

Veikla 2. Kviestinis svečias: socialinis verslininkas.

Mokiniai susitinka su svečiu verslininku, kuris pristato savo praktiką ir pateikia mokiniams realių pavyzdžių. Mokiniai pateikia klausimus ir ugdo finansinio raštingumo įgūdžius remdamiesi realiais pavyzdžiais.

	Finansinio raštingumo pamokoje svečio – socialinio verslininko – pristatymas suteiks dinamišką ir autentišką požiūrį, sumažins atotrūkį tarp teorijos ir praktikos. Tai suteikia pridėtinės vertės, nes mokiniams pateikiama realių pavyzdžių, įkvėpimo ir galimybės tiesiogiai bendrauti su žmogumi, kuris finansinio raštingumo principus pritaikė verslumo srityje. Verslininkas pasidalins savo praktine patirtimi, pateiks realių įžvalgų apie iššūkius ir sėkmę, su kuriais jis susidūrė valdydamas finansus savo verslo kontekste. Tai suteikia apčiuopiamą ryšį tarp teorijos ir praktikos. Verslininko asmeninė kelionė įkvėps ir motyvuos mokinius. Sužinoję apie žmogų, kuris įveikė finansinius iššūkius, rizikavo ir pasiekė sėkmę, mokiniai bus paskatinti kūrybiškai mąstyti ir svarstyti apie verslumo kelią. Verslininkas parodys, kaip finansinio raštingumo sąvokos taikomos verslo pasaulyje. Jie gali pateikti konkrečių biudžeto sudarymo, finansinio planavimo, investicinių sprendimų ir rizikos valdymo pavyzdžių, susijusių su jų pačių įmonėmis. Kviestinis verslininkas suteiks mokiniams galimybę dalyvauti tiesioginėje klausimų ir atsakymų sesijoje ir užduoti konkrečius klausimus apie finansinių sprendimų priėmimą, finansavimo strategijas ir bendrą verslo valdymą. Ši interaktyvi sesija padidina įsitraukimą ir pagilina supratimą. Mokiniai turės galimybę užmegzti ryšius su kviestiniais verslininkais, taip sudarydami potencialias mentorystės, stažuotų ar būsimo bendradarbiavimo galimybes. Užmegzti ryšiai su patyrusiais šios srities specialistais bus vertingi jų būsimai karjerai. Kviestinis verslininkas pateiks naujausią požiūrį į pramonės tendencijas, rinkos sąlygas ir ekonominius veiksniai, kurie gali turėti įtakos finansiniams sprendimams. Ši aktualija padės mokiniams suprasti, kaip finansinis raštingumas taikomas sparčiai besikeičiančioje verslo aplinkoje. Kviestinis verslininkas pristatys savo verslą kaip atvejo analizę, parodydamas, kaip jis sprendė finansinius iššūkius, priėmė strateginius sprendimus ir pritaikė prie rinkos pokyčių. Atvejo studijos pateikia praktinių pavyzdžių, kurie sustiprins mokinių mokymosi patirtį. Susitikimas su verslininku gali ugdytų mokinių verslų mąstymą. Jie geriau supras, kaip reikia mąstyti, kad būtų galima atpažinti galimybes, priimti apskaičiuotą riziką ir diegti naujoves – visa tai labai svarbu verslumo pasaulyje.
--	---

	Veikla 3. Kitos veiklos, skatinančios mokinių finansinio raštingumo kompetencijos ugdymą: dalyvaujant įvairiose veiklose, mokiniai išmoksta sąvokas, tokias kaip lyginamasis pranašumas, finansiniai planai, paskolos, mokesčiai ir palūkanų normos, atlikti praktines užduotis, susijusias su pajamų ataskaitų aiškinimu, mokesčių ir palūkanų normų apskaičiavimu ir virtualios arba mokinių įmonės sukūrimu, kad būtų galima išnagrinėti šias sąvokas kontekste, aptarti pelno ir nuostolio ataskaitas, finansinius rodiklius ir stabilumą, atlikti pratimus, skirtas įvertinti tiek individualios veiklos, tiek įmonių finansinę būklę, pabrėžti biudžeto, pinigų srautų ir likvidumo supratimą, papildytas biudžeto ir finansinių prognozių sudarymo pratybomis.		
MOKYMO IR MOKYMOSI METODAI	• Grupinis / komandinis darbas ir mokymasis iš bendraamžių • Pristatymas ir demonstracija • Analizė ir sintezė • Idėjų lietus (brainstorming) • Veno diagrama • Grupavimas • Viktorinos • Realūs finansiniai scenarijai • Vaidmenų žaidimai • Mokymasis iš kviestinio svečio – verslininko		
VERTINIMO KRITERIJAI (Bloom'o taksonomija)	patenkinamas Prisiminti finansinius terminus, tokius kaip turtas, įsipareigojimai, nuosavas kapitalas, pajamos, išlaidos, pinigų srautai, ir pateikti pagrindinius finansinio raštingumo elementus, tokius kaip biudžeto sudarymas, taupymas, investavimas ir rizikos valdymas.	pagrindinis Pateikti realaus pasaulio scenarijus, kuriuose besimokantieji naudoja finansines sąvokas verslo problemoms spręsti, analizuoja finansinius duomenis ir pateikia išvagas apie verslo tvarumą, nustato įmonės tendencijas, stipriąsias ir silpnąsias puses.	aukštesnysis Įvertinti galimas investicijas pagal riziką ir rinkos sąlygas, pateikti išvagas ir rekomendacijas, peržiūrėti finansinius planus, pateikti konstruktyvią grįžtamąją informaciją, diskutuoti apie finansines strategijas ar skirtingus finansavimo šaltinius, kurti įmonių planus ir finansavimo strategijas, vaidmenų žaidimų metu priimti finansinius sprendimus,

			apmąstyti rezultatus, mokytis iš sėkmių ir nesėkmių.
VERTINIMO ĮRANKIAI (Instrumentai)	• Pradinis žinių įvertinimas. • Komandinio / grupinio projekto vertinimas: virtualios įmonės biudžeto sudarymas. • Formuojamasis vertinimas: savianalizė, bendraamžių vertinimas ir nuolatinis mokinių pažangos stebėjimas. • Individualių namų darbų vertinimas. • Rašytinių / internetinių testų vertinimas. • Galutinis pristatymas.		

BAIGIAMOJI DALIS

Šį dokumentą parengė STRET.TT.2 projekto komanda, mokytojai iš Radviliškio Lizdeikos gimnazijos (Lietuva), Istituto Istruzione Superiore Statale "Marini-Gioia" Amalfi (Italija), Skopjės SUGS gimnazijos Rade Jovchevski Korchagin (Šiaurės Makedonija) bei švietimo ekspertai iš NVO ARNO (Šiaurės Makedonija) ir NVO Scoala de Valori (Rumunija).

NAUDOTI IŠTEKLIAI

Ashoka. What is a Social Entrepreneur? Retrieved from www.ashoka.org/social_entrepreneur.

Austin J., Stevenson H., Wei-Skillern J. (2006) Social and commercial entrepreneurship: Same, different, or both? *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 30(1): 1–22

Dacin PA, Dacin MT, Matear M (2010) Social entrepreneurship: why we don't need a new theory and how we move forward from here. *Academy of Management Perspectives*, 24(3): 37–57.

Dees JG (1998) The meaning of “social entrepreneurship”. Comments and suggestions contributed from the Social Entrepreneurship Founders Working Group. Durham, NC: Centre for the Advancement of Social Entrepreneurship, Fuqua School of Business, Duke University.

Defourny J., Nyssens M. (2006) *Defining Social Enterprise*. Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-Profit Organizations, pp. 3-26.

Drayton, William. (2011). *Collaborative Entrepreneurship, How Social Entrepreneurs Have Learned to Tip the World by Working in Global Teams*, Spring Edition of Innovations, MIT Press with Harvard University and George Mason University.

European Commission (2020) *A Map of Social Enterprises and Their Eco-Systems in Europe*. Comparative Synthesis Report.

Fisher, S., Graham, M. & Compeau, M. 2008. Starting from Scratch: Understanding the Learning Outcomes of Undergraduate Entrepreneurship Education'. In: Harrison, R. T. & Leitch, C. (eds.) Entrepreneurial Learning: Conceptual Frameworks and Applications. New York, NY: Routledge.

<https://unevoc.unesco.org/>

<https://europa.eu/>

<https://www.fullstory.com/blog/essential-data-analysis-skills-for-todays-workforce/>

<https://www.coursera.org/articles/social-entrepreneurship/>

<https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2019/12/WYR-2020-Executive-Summary.pdf>

<https://online.hbs.edu/blog/post/strategic-planning-goals>

<https://www.edutopia.org/article/10-free-financial-literacy-games-high-school-students/>

<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/pagrindinis/pagrindiniai-kompetenciju-ugdymo-aspektai/siuolaikinio-ugdymo-tikslas-asmens-kompetencijos/bendrosios-ir-esmines-dalykines-kompetencijos>

<https://emokykla.lt/bendrosios-programos/kompetencijos>

<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/wp-content/uploads/2012/03/Finalinis-leidinio-varianantas.pdf>

<https://studylib.net/>

<https://www.oecd.org/countries/republicofnorthmacedonia/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2022-b47d15f0-en.htm>

<https://www.riseconf.net/>

<https://www.nbrm.mk/>

<https://www.mcgo.org.mk/>

<https://centarsp.mk/en/national-strategy-for-development-of-social-enterprises-in-north-macedonia/>

<https://lincs.ed.gov/sites/default/files/TSTMFinancLiterPrblBseLearn-508.pdf>

<https://hbr.org/2014/01/the-big-lie-of-strategic-planning>

<https://www.bcg.com/publications/2017/strategic-art-planning>

<https://www.theparisreview.org/interviews/7408/elena-ferrante-the-art-of-fiction-no-228>

<https://www.treccani.it/enciclopedia/divina-commedia/>

<https://plato.stanford.edu/entries/dante/>

<https://hbr.org/2020/07/how-female-leaders-are-responding-to-the-covid-19-crisis>

<https://www.miur.gov.it/indicazioni-nazionali>

<https://scuolafutura.pubblica.istruzione.it>

<https://innovazione.indire.it/avanguardieeducative/>

https://online.scuola.zanichelli.it/competenze/files/2024/04/EstrattoCompetenze_Idee_per_insegnare-2024_integrale.pdf

<https://www.orientamentoirreer.it/sites/default/files/POG%2005.3%20FMDC%20competenzeorientative.pdf>

<https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/lista-ucebnici/srg/12/2/hlista>

<https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/lista-ucebnici/srg/13/2/hlista>

<https://inovativnost.mk/2017/12/14/inovaciite-kako-profesija-i-fokus-za-biznis-uspeh/>

<https://mediumskapismenost.mk/priracnik-za-neformalno-obrazovanie/>

<https://www.britishcouncil.mk/programmes/education/21st-century-schools/about-the-programme/ctps>

<https://eprints.ugd.edu.mk/23762/1/%D0%92%D0%BB%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B8%20%D0%B2%D1%80%D0%B7%20%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D1%81%D0%BE%D1%82%20%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%BE%20%D0%B2%D0%BE%20%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0.pdf>

Finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Šis kūrinys atspindi tik autoriaus nuomonę, todėl Nacionalinė agentūra ir Europos Komisija negali būti laikomos atsakingomis už jame pateiktą informaciją.

Erasmus+